

Austrija € 3,20/Slovačka €3,00/Ugarska €3,00

broj 4 - 2011

novi glas

Časopis Hrvatskoga akademskoga kluba

**Zač? Tko? Ča? Ki? Kaj? Gdje?
Gdo? Zašto? Kada?**

Quo vadis gradišćanski Hrvati?

SADRŽAJ & IMPRESUM

- 3 Uvod
- 4 Ivo Sučić
- 6 10 Pitanja: Petar Tyran
- 7 Moje mišljenje
Viktoria Wagner & Florian Wagner
- 9 Ste znali?
- 10 Dr. Robert Hajszan
Intervju
- 12 Pjesme
Jezik naš svakidanji
- 13 Moda
Druge zemlje – drugi običaji
... ili „kultura oblačenja je svagdje druga“
- 14 Slike Dan mladine 2011.
- 16 Povijest gradišćanskih Hrvatov 2.1.
- 17 Heroj ulice
- 19 Seminar 2011. Bautzen
- 20 Stari zeci - nova garda
- 22 Dvojezična knjižnica mlade inicijative Mjenovo
- 24 Filmski dani
- 25 Visokoškolska politika
- 26 Coffeshock Company
- 27 Ganjka

novi glas

Vlasnik i izdavač

HAK. Hrvatski akademski klub
Schwindgasse 14 / 4. 1040 Beč
Tel: 0043 (0)1 - 504 63 54
Fax: 0043 (0)1 - 504 63 54 9
E-mail: info@hakovci.org

Glavni urednici

Viktoria Wagner & Florian Wagner

Layout

Nikola Znaor

Korektura

Marin Berlakovich

Suradnici

Viktoria Wagner
Florian Wagner
Lukas Kornfeind
Katja Th. Wukovits
Matthias Wagner
Marko Payrits
Štefan Emrich
Michael Hirschler

Tisk

Mail Boxes etc. Ruster Strasse 120
7000 Eisenstadt
(Manci)

Ekspedit

Motivirani HAKleri

Izvori slik

Cover: Scott Liddell
Uvodnik: slika Miško Wagner
Duplicira: slike Kiki Karall/ Maria Kornfeind/
Lukas Kornfeind
10 Pitanja: slika Petar Tyran
Robert Hajszan: slika RHP
Ivo Sučić: slika Petar Tyran
Moje mišljenje Flo: slika: Alex Gludovacz
Moje mišljenje Viki slika: Raimund Wagner
Visokoškolska politika slika: TU Beč
Seminar Bautzen: slike Lukas Kornfeind/ Sonja
Horvath
Stari zeci - nova garda: Rainer Sturm/pixelio.de
MMM slika: fotomontaža
Dvojezična biblioteka slika: <http://www.kroatischminihof.bvoe.at/>
Hrvatski dani filma: slike <http://www.nekedruge-price.com/>
Heroj ulice: slika privatni arhiv
Moda: slika Katja Wukovits
Ste znali: slika Katja Wukovits
Coffeshock Company: slike: CsC
Dvojezična knjižnica mlade inicijative Mjenovo:

UVODNE RIČI GLAVNIH UREDNIKOV

Draga štiteljica, dragi štitelj!

Po trećem izdanju Novoga Glasa je ovo četvrtto i zadnje za ovo ljeto opet tradicionalno, manje kontroverzno, ipak dost kritično izdanje. Kad smo preuzeli uredništvo smo odmah znali da kanimo posvetiti ovo izdanje našemu (gradišćansko)hrvatskomu jeziku. Zašto? Kad još svenek postoji dost pitanj u vezi jezika na ke smo iskali ili još svenek išćemo odgovore: Što je gradišćanskohrvatski standard? Gdo ga govori? Ga uopće tribamo? Tribamo službeni jezik? Koliko ljudi ima jezičnu kompetenciju za poslene razgovore bez da je svaka druga rič nimška? Gdo ga smi podučavati? I kakova izobrazba je potribna? Ili bi bilo bolje ako se školarji odmah uču hrvatski književni jezik?

Znamo da je financijska situacija na sveučilišći katastrofalna. Sveučilišća moraju šparati, a i naše gradišćanskohrvatske vježbe su u pogibeli. A to je naša jedina sveučilišna nastava. Moramo našu dicu sada na suvremenom hrvatskomu standardu podučavati, ar nimamo alternative? Morebit je to i naš spas? Smo poseban narod? Smo još za spasiti? Je naš jedini problem veliki ili mali g? Ili imamo bitnija pitanja?

Po glavnoj temi smo izibrali i velikana: Ivo Sučić se je cjeli život bavio jezikom, je suradnik online-riječnika ZIGHa i glavni urednik pravopisa

gradišćanskohrvatskoga književnoga jezika. Tomu suprotstavljamo intervju s Robertom Hajszanom Panonskim ki uz gradišćanskohrvatski jezik forsira i približavanje suvremenomu književnomu standardu.

Štef i Matthias nas kanu kroz njeve prinose spomenuti da i mi gradišćanski Hrvati moremo i moramo kritično gledati na trenutnu situaciju.

Za razmišljanje nam je Katharina skupila gradišćanskohrvatske pjesme o jeziku ka su malo starja, ali dobro kažu da je ova diskusija jur starja.

Od sebe razumljivo ov glas nudja i druge teme. U sredini Novoga Glasa ćete najti duplericu sa slikama od Dana Mladine u Gerištofu – svi ki ste bili onde se morete još jednoč na to spomenuti, kako lipo je bilo – a ki niste bili, zaista vam more biti žao! Naša ekspertica za modu, Katja se trenutno nalazi u Englezkoj i se čudi stilu engleskih žen. Bili smo i na Dani hrvatskoga filma u Beču, a Marko je bio na jesenskom seminaru MENa u Bautzenu – što je tote sve doživio morete pročitati na strani 19!

Po velikom uspjehu povjesti GH 2.0 (ako se već neznate spomenuti - poglejte Novi Glas 1/2011 ;-)) su se autori pod sinonimom MMM odlučili za nastavak kolumnе. GH 2.1 vam kani razložiti kako su gradišćanski Hrvati došli do dvojezičnih tablic – ili i ne ;-).

I ov put imate mogućnost da što dobenete - pročitajte Novi Glas i ispunite ganjku. Prvi ki maila rješenje na info@hakovci.org će dobiti ulaznicu za Dan Mladine 2012 – mi vam jur sada željimo čuda sriće i uspjeha :-)

Željimo vam svim blažene božićne svetke i dobar start u novo ljeto 2012!

Vaši,

**Viktoria Wagner
Florian Wagner**

Ivo Sučić

Vas svoj žitak se je na znanstvenom polju posvetio jeziku, u prvom redu gradiščansko-hrvatskom u hrvatskому, ali i drugim: nimškomu, ruskomu, latinskomu ili starogrčkomu. Pokušavao je dotjerati svoje jezično znanje do vrhunskoga savršenstva ko je kot učitelj nakanom pokušao predati drugim, malim i velikim s osvidočenjem. To uvjerenje iz mladenačkih ljet mu je dano od davnih starogrčkih i rimljanskih učiteljev, ki su bili mišljenja da vanjsko osiguranje života materijalnimi sredstvi moramo osigurati i duhom i dušom, ar nek ravnoteža vanjskih i nutarnjih pokretov daje životu ravnotežu. Temelj te ravnoteže je za Ivana Sučića jezik, kim upoznavamo naš svit, ki je po svidočanstvu sv. Ivana od početka bio darovan človiku kot najveći duhovni dar našega svita.

Iz životopisa znamo da se je rodio 10. aprila 1938. ljeta u Trajštofu. To ljetu je u već kom pogledu bilo znamenito, ali ovde kanimo istaknuti samo dobre strane toga ljeta. Naši trajšofski Sučići imaju svoje žilje u Velikom Borištu. Izgleda da je jedan ili već njih imao zaslužnu ulogu u mjestu, bio je seoski sudac. A hižno ime su dostali po Mjenovu, ne po Borištu. Ivin stariotac je bio zaposlen kod grofa Zichyja ki su bili u Mjenovu i zato i lipo hižno ime Mjenuskovi ča se je držalo do dana današnjega. Tetac Dometar Sučić Mjenuskov si je zibrao tetu Katicu iz trajšofskoga Ivinovoga stana za hižnu družicu. I redom su dostali četvero dice. Prva je bila kćer Marica, za njom sin Ivan, treti sin Dometar jun. vulgo Metuš, a na kraju Katica - nje kćer je Barbara Karlić. Jivac Mjenuskov, kako su ga zvali u selu, je prvo hodio četira ljeta u trajšofsku OŠ. Potom je dvoja ljeta dugo gnjavio klupe željezanske GŠ. Kot već puti u naši seli rodila se je bila želja da prvi sin nastane duhovnik. I izgledalo je na početku tako. Jadni Jivac je stupio u gimnaziju, u malo sjemenišće u Matrštu. Ozbiljna učnja je zaminjila bezbrižno vrime doma. I tako je Jivac od tretoga do šestoga razreda ostao u sjemenišću. Ipak si je predomislio izbor zvanja i

dao svojemu životu drugi smjer. Zadnja dvoja ljeti je stanovao privatno i tako došao 1957. ljeta do mature. Po maturi se je odlučio za studij slavistike i istočno europske povijesti na sveučilištu u Beču, od 1957. do 1962. ljeta. Medtim - da bude nešto veseli - proširuje svoj vidokrug prik granic domovine i se je potrudio za stipendiju ku je pridobio u akademском ljetu 1959-60 za Sarajevo i Zagreb. To još nije široki svit, ali vrata su se razbušila i počela su putovanja i skupljanje iskustav na znanstvenom i praktičnom pedagoškom polju.

Prvo zaposlenje mu je bilo kot asistent (1962-64) u Institutu za istraživanje dunajskoga područja u Beču. Zatim je Lav Sučić zaplovio na široko polje školstva i postao odgojitelj u biškupskoj gimnaziji u Željeznu (1964-67) i paralelno počeо podučavati na gimnaziji u Matrštu hrvatski, latinski i nimški (1965-68). Na matršofskoj gimnaziji je nastao redovni profesor i ostao onde sve do umirovljenja 1998. ljeta. To su bila ljeta puna veselja i muke svakidašnjega života. I u penziji nije spregao i odložio svoje znanje i iskustvo u kut plisnive hiže, nego ostao vjeran svojemu narodu, prijateljem, znanosti i marljivom djelu sve do dana današnjega.

A kako je obiteljski život našega jubilara? On si je išao po ženu u sridnje Gradišće - nije krv voda! Odlučio se je za Terušku, rođenu Domnanović iz Fileža. Pirovali su 1962. ljeta i dostali četvero dice: Marka, Dorku, Luku i Nikolu. Marko se je, kot i otac, studirao slavistiku, a uzato i pravo. Ispostavilo se je da je to upravo zvanaredna kombinacija za današnji svit. Dorka se je dala na studijum biologije i ju veseljem podučava. Luka se je isto odlučio za slavistiku - u njegovom slučaju za rusistiku - i uspješno djeluje znanstveno na sveučilištu u Leipzigu i Berlinu. Nikola si je isto izabrao biologiju, doktorirao i se bavi EU-projekti na bečanskem sveučilištu. U Trajštofu su si Sučićevi izgradili stan ki je sada središće obiteljskoga života s brojnim unukima.

Uz pedagoško i odgojiteljsko djelovanje, ko je Ivu Sučića peljalo s

razredi redovito na tečaje ruskoga i hrvatskoga jezika u te zemlje, je znamenito djelovanje na znanstvenom polju kim je velikodušno i odanošću služio našemu malomu gradiščansko-hrvatskomu narodu. Naime od svojih študijskih ljet je bio osvidičen da študijum i prikupljanje znanja nije samozadovoljuća svršishodnost da živimo u društvenoj strukturi iz ke uzmamo, ali istako i dajemo. A naš jubilar je s dvimi rukama velikodušno darovaо i uvijek bio pripravan podiliti svoje znanje samozatajano s drugimi. Od početka je bio mišljenja da nimamo čekati na nikakovo čudo od drugih - sami si moramo zasukati rukave i načinjiti, istraživati, udjelati sve ono čega drugi narodi već imaju i po čemu uživaju ugled od drugih narodov.

Jur kot študent je aktivno sudjelivao na avantgardnoj literarnoj prozi generacije u HAK-ovskom časopisu GLAS. No po težišću svojih studijov je ipak prevagnulo znanstveno djelovanje i tako su muze lipih umjetnih porinute u drugi red.

Počeо je onde kade se drugim zadilo: kod narodne jačke i dao nimški prijevod cijeloj poređici narodnih jačak iz zapisov u sredini 19. stoljeća. Od toga vrimena mu se je znanstveno djelovanje zdignulo na vrhunce našega kulturnoga života. I teško bi bilo nabrojiti sve fasete toga bogatoga djelovanja, samo ono najkrupnije, zbog čega će mu ime ostati za svenek zapisano na našemu gradiščansko-hrvatskomu znanstvenom nebnu. Od mладости ga fascinira jezik i zato se uklopi u projekt gradiščansko-hrvatskoga rječnika i specijalizacije pravnoga rječnika. Odatle nije daleko do velike gramatike koј je on bio glavni organizator, znanstveni peljač i pokretač. To djelo će pak doći do konca s pravopisom gradiščansko-hrvatskoga jezika ki se upravo tiska

Ivu Sučića su fascinirala gradiščansko-hrvatska obiteljska imena. Obdjelao ih je po ozbiljnemu znanstvenom sistemu i načelu i tako iskrčio putić u sići naše narodne bosonoge etimologije. Brojna predavanja po različni simpoziji, u prvom redu o jezični pitanji, se uklapaju kot dobromazani koloturić u

komplicirani ustroj života i znanosti.

Najupornije se je ali bavio prijevodi iz drugih jezikov i u druge jezike. Med nijimi su, rekli smo, narodne jačke, igrokazi, znastvena djela, dičje i omladinske knjige. Za dičju knjigu „Lara se šujca u san“ je pak primio i veliko svitsko odlikovanje u Cartageni u Kolumbiji. Austrija ga je za pedagoške zasluge nagradila titulom „Študijski nadsvjetnik“ (Oberstudienrat).

Od gradišćanskih Hrvatov je 2004. ljeta nagradjen „Kulturnom nagradom“ za njegove zasluge za očuvanje, normiranje, širenje, svitanje gradišćanskohrvatskoga jezika.

Za one ki se kanu učiti gradišćanskohrvatski je izdao

udžbenik „Hrvatski jezik u Gradišću“ (1988).

Član je različnih znanstvenih institucijov, konzulent za diplomska djeła u užoj domovini i izvan nje, zvana toga drži živu vezu s lužičkimi Sorbi u Cottbusu.

Od mladosti je imao odredjenu viziju o vrednosti i ljudskom životu, ne popuščati u kvaliteti (što pelja ali dostkrat u samoću), biti stalan i pel-dodavan u sudjelovanju s drugimi. Ne kričati, ne brundati, ne pokazivati prstom i jahati na ružičasti oblaki nego djelati, uporno, uvijek u ufanju da to sve nije bilo zaman u današnjemu ugroženomu svitu.

Neka mu bude za sve to srdačna hvala od njegovoga naroda komu je posvetio svoje dobre nakane i djelo u veselom krugu svoje familije i do-

brih prijateljev. Bog Te poživio - i po staroj djačkoj navadi ti želimo ad multos annos. (Joško Vlašić i Nikola Benčić)

Ov tekst je izašao 2008. ljeta u Hrvatski Novina, prilikom 70. rođendana Ive Sučića. Ali još dugo nije tiho nastalo oko Ive. 2009. ljeta je izašao pravopis gradišćanskohrvatskoga književnoga jezika HKDC-a kade je on bio i glavni urednik. Trenutačno sudjeluje pri realizaciji online rječnika ZIGH-a kot jezikoslovac, a uzato se bavi tumačenjem gradišćanskohrvatskih hižnih imen. Mi Hakovci se ufamo da će i nadalje ostati glasno oko Ive Sučića da bi još mogao čuda stvari za dobrobit našega naroda stvoriti!

Lukas Kornfeind

10 pitanja: Petar Tyran

Zač bi dali Vaš zadnji groš?

Za svoju dicu!

3 stvari ke bi na otok sobom zeli?

Knjigu, laptop i povratnu kartu!

Ča je najvažnija razlika med mužem i ženom?

Muži veljek odgovoru ili agiraju, žene najprije broju do deset.

Ča ste kanili nastati kot dite?

Muzikant, a kašnje stolar.

S kim bi kanili jednoč večerati?

S Josefom Ostermayerom (da mu razložim ča je potrebno i ča triba učiniti)!

Ka je Vaša najdražja knjiga?

„Das rauhe Leben“, Alfons Peztold.

Kade ste prebavili Vaš zadnji odmor?

Na otoku Ugljan kraj Zadra, u malom mjestu Sutomišćica.

Bijelo ili črljeno, špricer ili osminka?

Bijeli špricer.

Kade se Vas more strefiti subotu u osmi?

Ili pred kompjutorm ili na kazališnoj predstavi u Mjenovu, Filežu, Uzlopu, Traštofu, Vulkaprodrštofu, Vincjetu, Pinkovcu, Novoj Gori... ili u Beču.

Moto u žitku?

Daj - i dostat čes i sam (koč toč nešto)!

Moje mišljenje

Viktoria Wagner & Florian Wagner

VIKTORIA WAGNER

Bit ili ne biti?

U svojoj pjesmi „Bit ili ne biti“ (S licem prema narodu, 1987.) veli Augustin Blazović da smo mi gradišćanski Hrvati jedini ki moru odlučiti o opstanku gradišćanskih Hrvatov. Ili si naš jezik održimo, ga prakticiramo i podvaramo ili se dalje u famo u angažman drugih, se izgovaramo na politiku - na nami leži je li će se generacija po nami još znati pominati ili je li ćedu gradišćanski Hrvati za 50 ljet samo još biti tema za povjesnu knjigu.

Mi gradišćanski Hrvati imamo kulturnu samosvist, se rado pokažemo u nošnji na pozornici i si jačimo naše gradišćanskohrvatske jačke, naravno uz pratnju tamburice. Ali za pozornicom se većina pomina po nimšku (barem svaka druga rič je nimška). Nigdor se ne trudi koristiti hrvatske riči ke se je morebit jednoč naučio u školi, a ako negdo napravi grešku u gramatiki mora riskirati da ga drugi ismiju. A ovo neka bude dobar preduvjet za obrambu našega jezika? Mi moramo motivirati ljude da se pominaju, a ne njim zeti još danju samosvist!

Kakova naobrazba za naše školari i kade?

Uz odgajanje doma je škola drugo mjesto kade se dica moru naučiti hrvatski – tote neka se uču uz veći rječnik i bolji izraz i samosvist, škola neka bude i mjesto dvojezičnoga razgovaranja izvan nastave, u pauzi.

Gradišćanski Hrvati imaju prilično dobru školsku infrastrukturu: kod nas na jugu imamo dvojezične osnovne škole, dvojezičnu glavnu školu i dvojezičnu gimnaziju, a istotako se u trgovackoj akademiji u Santaleku more učiti hrvatski kot slobodan predmet što nije čuda, ali ipak mogućnost i za školare gornjih razredov (moram priznati da ne poznam ponudu za školare iz sridnjega i sjevernoga Gradišća, ali ja sam osvidočena da imaju sličnu strukturu kot i mi). Znači: teoretski bi imali dost mogućnosti da se naši školari nauču hrvatski jezik. Praktično izgleda drugačije. Hrvatski razredi nisu tako puni kot bi mogli biti. Dvojezične osnovne škole iskoristu sve da i škole kade je manje školarov moru preživiti, a Dvojezična gimnazija živi od veličine ugarskih razredov (ovo ljetu je maturiralo 15 školarov iz ugarskoga, a 5 iz hrvatskoga razreda). Izvan toga zna najmanji dio početnikov dvojezične gimnazije (gradišćansko-)hrvatski na određenom nivou. U tomu leži najveći problem: sistem gimnazije je da se svi školari skupa podučavaju. Školari se ne podilu u tri grupe odvisno od toga kako dobra je jezična kompetencija školarov kot se to prakticira u glavnoj školi. Učitelji ada imaju tri mogućnosti:

- > držati nivo tako da oni ki jur dobro govoru i razumu profitiraju
  - > koncentrirati se na školare ki uopće neznaju jezik i podučavati hrvatski kao stranični jezik
  - > pokusiti podučavati u dvi grupa - što je za učitelja sigurno dost teško pri podučavanju i ocjenivanju.
- S ovim razlaganjem kanim reći sljedeće: tako kot se sada podučava nije optimalno za nikoga. Ili ćemo reći da je to naša manjinska gimnazija u koj ćemo se učiti i kemiju i geografiju dvojezično (tako bi moralo biti!), ili za to da je gimnazija s jezičnim težišćem u koj se od sebe razumljivo hrvatski podučava kot stranični jezik od početka. Ponosna kot sam na naš jezik imam tri želje: prvič da se ova gimnazija, ka je zgradjena za nas gradišćanske Hrvate, pelja ZA gradišćanske Hrvate. Ako se razglasiti da je jezična kompetencija apsolventov dobra je i šansa bolja da se već školarov najavi za hrvatski jezik. Drugič da se ova gimnazija ipak pelja na hrvatskomu standardnomu jeziku jer je na jednoj strani laglje najti sposobne učitelje i za predmete kot geografiju i kemiju, a na drugoj strani imamo tim još jedan gospodarstveni

argument ki govori za gimnaziju. A tretič da se uz standardni jezik ne zabi podučavati gradiščansko-hrvatske običaje, tradicije, literate, političare, ...

Infrastrukturu jur imamo. Prava jur imamo. Mi si samo moramo premisliti je li smo ponosni da velimo: ovo je naša škola, naša gradiščansko-hrvatska škola (ionako ih nije preveć), mi kanimo najbolju nastavu, dvojezičnu nastavu!

Da, mi imamo naša prava. Ali mi se moramo sami skrbiti za realizaciju istih! Ako političari mislu da smo zadovoljni zašto bi nam dali još već prav?

FLORIAN WAGNER

Najprije kanim opomenuti da nisam lingvist posebno ne slavist. Ipak imam svoje mišljenje o našem gradiščansko-hrvatskom „jeziku“. Nadalje: iako govorim u ovom tekstu o časi u kimi još nisam bio na svitu kanim ipak o njimi malo nešto pisati (neki štitelji hrvatskih medijev to ne razumu).

Zašto si još uvijek čuvamo naš vlašći jezik? Zašto ne forsiramo skupni hrvatski jezik? Uzroki su mnogovrsni. Na početku jedan mali pogled u historiju: gradiščanski Hrvati su se jur jako rano zalagali za posebne knjige za škole. 1850. ljeta je preuzeo „Wiener Schulbuchverlag“ produkciju školskih knjig za cijelu monarhiju. Hrvati u Gradišču bi bili morali upotrijeljavati iste školske knjige kot Hrvati u Hrvatskoj i Slavoniji. Ali farniki i učitelji su dospili da nadalje sami tiskaju knjige ar su se jeziki gradiščanskih Hrvatov i Hrvatov u Hrvatskoj i Slavoniji jur jako razlikovali. Barem su se kroz velik angažman Velikoborištovca Mihovila Nakovića preuzeli diakritični znaci iz hrvatskoga pravopisa.

Rudolf Klaudus, školski nadzornik za hrvatski jezik u pedeseti ljeti je kanio upeljati standardno-hrvatski jezik u škola. Ov plan se nekim nije video. Oni su bojkotirali ovu mjeru i su dalje podučavali na seoskom dijalektu. Jedan uzrok je bio da sami nisu znali standardni jezik. Možda je i to bio uzrok odbijanja: pokrivanje vlašćih nedostatnosti. Veliki dio je ipak pokazao razumivanje za ov pokušaj, ali su kritizirali upeljanje nepoznatih izrazov namjesto ukorijenih riči. Najveći problem ončas je bio da dica (uopće u sjevernom Gradišču) nisu akceptirala standardni jezik ar su bila slaba u govoru. Standard je bio za nje teži (doma su čuli drugi govor). Velik broj ljudi u sjevernom Gradišču i člani narodne stranke su jako odbijali ov pokušaj. Argumentirali su da je to tudji jezik. Bojali su se da ćeđu je Nimci zvati „Jugo“. Osim toga je bilo čuda izrazov iz srpskoga jezika, a tomu gradiščanski Hrvati nisu imali emocionalnu vezu (hrvatski jezik službeno nije postajalo, samo srpsko-hrvatski -> nagodba u Novom Sadu). Kanim opomenuti da si ove fakte nisam izmislio ili iz prsta sisao, nego su zvećega iz knjige gospe Dr. Andreje Zorke Kinde-Berlaković o školstvu gradiščanskih Hrvatov (Das zweisprachige Pflichtschulwesen der burgen-

ländischen Kroaten in der Vor- und Nachkriegszeit / Dvojezično školstvo gradiščanskih Hrvatov u pred- i pobjojnom vrimenu).

Jedan uzrok iz mladje povjesti je sigurno bio da je Hrvatska bila dio Jugoslavije ka je bila komunistična država i zato neprijateljska država Austrije. Zbog toga se je forsirao nadimak „gradiščanski Hrvati“ s pažnjom na rič „gradiščanski“, tako da službena stran Austrije nije imala problem s Hrvati u Gradišču ar to nisu bili „Jugoši“, nego gradiščanski - ada austrijanski Hrvati. Drugačija je situacija (bila) u Madjarskoj: dobili su knjige za podučavanje iz Jugoslavije i tako danas većina gradiščanskih Hrvatov u Madjarskoj izvrsno govoru standardno-hrvatski jezik. Iako zna da su bili učitelji po otvaranju granice oduševljeni od naših knjig su ipak rekli da su naše knjige „po našu“. Mislim ipak da imaju veliku prednost i očividno ne znaju kakovu sriču su imali.

Što kanim pokazati ovim pogledom? Dobro, u sredini devetnaestog stoljeća su ljudi još dobro govorili gradiščansko-hrvatski. Ljudi bi se ončas jako čudili ako bi dica u školi učili drugi jezik. A svit nije bio globaliziran, nego regionalan. I zato nije bilo potrebno znanje madjarskoga i nimškoga jezika za svakidajni žitak iako je to potribovala Madjarska, a kašnje i Austrijanska vlada. Ali čini mi se da su argumenti protiv standardno-hrvatskoga jezika bili kašnje samo neki ksenofobni argumenti. Brana protiv tudjine.

Daljnji uzrok je da ne kanimo popustiti vlast da moremo odrediti sami o našem jeziku. Ne bi već bilo jezične komisije ka odredi nove riči (ili dijelom izmisli). Meni je nerazumljivo zašto triba najti nove riči ako nima gradiščansko-hrvatskoga izraza namjesto automatičnoga preuzimanja iz standardnoga hrvatskoga jezika. Tako se sami sve već odaljimo od matičnoga jezika.

Stavi se i pitanje kako drag nam je gradiščansko-hrvatski kot poseban jezik? Iako je UNESCO prihvatile gradiščansko-hrvatski kot jezik – što nam je važnije? Opstanak gradiščansko-hrvatskoga jezika ili opstanak gradiščanskih Hrvatov? Izvan toga mislim da on ki

veli da smo gradićanski Hrvati, Hrvati izvan Hrvatske, onda se u naši škola i mora podučavati standardni hrvatski.

Zašto se ipak podučava gradićanskohrvatski jezik? Poznam ta argument da se veli „to je po našu“. Ljudi ne bi akceptirali drugi jezik. Tomu kanim napomenuti: dobro se sjećam na podučavanje u osnovnoj školi. Onde se podučava gradićanskohrvatski jezik. Kod mene u osnovnoj školi je bilo tako da je bio gradićanskohrvatski jezik puno školarom čisto novi. Kako to mislim? Ar se doma nije pominalo gradićanskohrvatski nego seoski dialekt. Nitko kod nas u Pinkovcu ne veli „pladanj“ nego „tanjur“, ali kroz školovanje danas većina iz mojega razreda zna što je „pladanj“. Istotako svi razumu „svenek“ iako se kod nas veli „uvijek“. Kroz podučavanje u školi je čuda moguće, a još laglje je ako je jezična kompetencija slaba. Slučaj kot je bio u pedeseti ljeti – da bi ljudi odbijali jezik – ne očekivam ar te ukorijene riči već ne čuju i ne poznaju (Moj grih, moj grih: i ja često ne poznam riči ke moji roditelji ili stari starji koristu ar su riči jako stare). Tako je skoro svejedno je li se podučava gradićanski ili standardni hrvatski: za dicu je dijelom obadvoje novo. Ako se jedna rič samo pozna po nimšku

onda je svejedno ka hrvatska rič se nauči. A neke ukorijene riči (argument iz pedesetih) su se zgbuile iz svremenoga govora. Za mene je jedina velika razlika deklinacija -a namjesto -ov (2. padež po tradicionalnom poretku, genitiv).

Na zadnje još moj pogled na prednosti ako se govori hrvatski jezik: ako se govori standardnohrvatski jezik su prednosti veće. Neki se teško uču hrvatski u škola i se odvezu na odmor u Hrvatsku. Kanu se pominati po hrvatsku, ali neki ljudi je slabo razumu i smatraju za Slovence ili nešto slično. Zato neki zgubu motivaciju za učenju hrvatskoga jezika. Gradićankohrvatski se podučava do četvrтoga razreda glavne škole (odnosno nove sridnje škole) i gimnazije. Puno učenikom stoji samo u oni razredi hrvatsko podučavanje na raspaganje. Neki idu raditi, neki u više škole bez hrvatskoga podučavanja (naprimjer HAK, HBLA, HTBLA, BAKIP). Kašnje oni nimaju prednost u radnom životu ku bi mogli imati. Ja sam sada na sveučilištu u Beču, ali svaki ne študira da bi se onde naučio. Neki onda pohadjaju skupe tečaje da se nauču.

Nekorisno znanje Ste znali...?

Da je u engleskom gradu Derby jedan put imenovan po virtualnoj figuri „Lara Croft“?

2008. ljeta se je održalo glasovanje o novom imenu.

Da egzistiraju u Europi dvi vrsti čokoladne kreme „Nutella“? Južnoeuropska verzija ima već masti, a sjevernoeuropska već kakao-a.

Da na Hope - sveučilištu u Liverpoolu postoji master-studij „Beatles“?

Da je jedan litar štamparske tinte od poduzeća Hewlett Packard draži od jednoga litra parfema Chanel No. 5?

Da svaki engleski poštanski ured dostaje pinezni dodatak za hranjenje jedne mačke? Mačke se krmu da branu poštu od mišev.

Da je prva supruga David Hasselhoffa kašnje bila udana za jednoga muža ki se zove Michael E. Knight? U seriji „Knight Rider“ je Hasselhoff glumio figuru Michael Knight.

Da neke krave daju polumasno mliko? U Novom Zelandu neke krave daju takovo mliko, jer imaju gensku mutaciju.

Katja Th. Wukovits

Dr. Robert Hajszan

Neka (bilo koja) diskusija u Hrvatskom centru: jedno društvo je pozvalo jednoga stručnjaka da publika sluša još jedno predavanje o situaciji i budućnosti gradišćanskih Hrvatov. Na kraju publika još ima mogućnost da postavi pitanja. Ta pitanja su svakomu poznata. Zato što su uvek ista pitanja ka su povezana emocijom o koj se moremo dugo svadjeti. Imamo mi gradišćanski Hrvati zapravo još šansu da preživimo ili ćemo biti za dvadeset ljet totalno asimilirani? Smo mi uopće gradišćanski Hrvati ili možda Gradišćanski Hrvati? Je ta slova uopće tako važna da se tako dugo o njih diskutira?

Ja sam ova pitanja postavila Dr. Robertu Hajszanu, povjesničaru, slavistu, autoru, osnivaču PAIN-a i bivšemu učitelju Dvojezične savezne gimnazije u Borti.

1) Kako za Vas izgleda budućnost gradišćanskih Hrvatov? Smo za spasiti?

„Ne i da!

Ne, zato ne jer poslije 500 godina propada i raspada se 500-ljetna hrvatska dijaspora u Gradišću u Austriji; zapravo je veliko čudo što gradišćanski Hrvati uopće još govore svoj jezik!

Da, zato da jer dok ima takvih mlađih ljudi kao što si ti, Matthias, Florijan ili ostali borci velike su šanse da će opstati gradičansko-hrvatska narodna grupa u Austriji. Izgleda da ćete naslijediti nas starije i zbog toga sam sretan i ponosan na vas! Dok je u današnjem vremenu „običnom“ gradičanskom Hrvatu dovoljno što zna njemački jezik i malo engleski, vi pokušavate očuvati svoj materinji jezik i identitet svojih praotaca. To je hvale vrijedno! Usput rečeno mislim, da je i moja malenkost u školi i preko PAIN-a pomogla u tom smislu i da sam vam dao „injekciju“ koja vam je potrebna u vašem djelovanju!“

2) Bez veze na koj diskusiju o situaciji gGradičanskih Hrvatov smo uvijek se diskutira: Gradičanski Hrvati ili gradičanski Hrvati - veliki G ili mali g: što je za Vas pravo, a što uopće mislite o ovoj diskusiji?

„Problem je jasan, ali sekudaran! Gradičanski Hrvati nisu poseban narod, nego jedna grana hrvatskog stabla! Ada, malo „g“, kao što se piše: šokački Hrvati, bunjevački Hrvati, karaševski Hrvati, itd. Sekundaran zato jer ima bitnih/važnijih problema u vezi s gradičansko-hrvatskom zajednicom u Austriji: Hrvati bi trebali očuvati svoj identitet, svoju narodnost, poboljšati svoj jezik i preći postepeno na hrvatski standard jer to je naš spas! Jedna metoda je slušati prvi i drugi program hrvatskog radija iz Zagreba (102,4 i 106,4)! Inače o toj problematici napisao sam kratak tekst da bismo vidjeli da to pitanje nije u prvom planu!“

Veliko ili malo G/g

U Gradičeu je problem slovo g/G U pisanju gradičanski Hrvati/ Gradičanski Hrvati. Neki predlažu iz kulturološkog razloga veliko G. Drugi misle, da je zbog etnološkog pitanja pravilno malo g, Jer Hrvati u Gradičeu nisu poseban narod! Moj je prijedlog kradičanski Hrvati, Jer su ukrađeni od veleposjednika

I presaćeni u tuđu zemlju, U kojoj su rascjepkani poslije Tri-anona I tako ostali bez doma i trona (prijetolja)! /RHP/

3) Temadvojezičnopodučavanje: što mislite je bolje - podučavati hrvatski standard ili gGradičansko-hrvatski jezik?

„Po mom mišljenju je potrebno da školarci čim prije uz gradičansko-hrvatski nauče i standardni jezik. Formula mora biti **GH - plus - STANDARD:**

Klimpuški misal **plus** Baščanska ploča Gašpar Glavanić **plus** Ljudevit Gaj Mate Meršić Miloradić **plus** A.G. Matoš Ignac Horvat **plus** Miroslav Krleža Jurica Čenar **plus** Miro Gavran Ana Šoretić **plus** Vesna Parun itd.“

- Kako to postići odnosno realizi-rati?

„U masovnim medijima, u školama, u crkvama i u obiteljima morao bi se forsirati i standardni jezik kao što je to slučaj kod karaševskih Hrvata u Rumunjskoj! Npr. na gradičansko-hrvatskoj televiziji trebali bismo imati priloge i na standardnom jeziku jer ako je jezik praćen slikama lako će ga gledatelji razumjeti. To valja i za „Hrvatske Novine“ i za kalendar „Gradič“. Da bismo i u školama mogli optimalno podučavati, što znači uz gradičansko-hrvatski i standardni jezik (u prvom redu mislim na institucije poslije osnovne škole) trebali bismo posebno obrazovati učiteljstvo. Osobito u gimnazijama ne bi smjela biti diskusija koji jezik treba forsirati!

Nadalje treba iskoristiti medije i slušati Radio Zagreb - od južnog Gradiča do Sigroba je to moguće! (frekvencija: 102,4 i 106,4) i gledati televiziju - u srednjem Gradiču to funkcionira preko „kable“!“

- Zašto ne ide bez standardnoga jezika? Zašto je ta spomenuti PLUS tako važan?

„Zato jer je gradičansko-hrvatski

krnj (*krnjav/krnjast*) jezik što znači da nije svjetski jezik – nema dosta dugu povijest, nema dovoljno literarnih i književnih ostvarenja, nema među ostalim romana – jedino ako tretiramo Čenarovu knjigu „*SVOJEMU SVOJ*“ kao roman. Koruški Slovenci imaju svoje romanopisce! Strogo rečeno imamo desetak književnika, s tim da je Miloradić priznat (prof. Katičić ubraja Matu Meršića Miloradića među predstavnike „Hrvatske moderne“), a drugi naš velikan - za naše prilike u Gradiču najbolji, najpoznatiji, najplodniji, naj-, naj- nije akceptiran od svih strana; možda neki znaju kako je reagirao Miroslav Krleža na literaturu Ignaca Horvata (ne trebam naglasiti da se ja time ne slažem jer I.H. je naš „Otec književnosti“ i osnivač gradičansko-hrvatske proze). Jasno da se dičimo i s Augustinom Blazovićem, Ferdinandom Sinkovićem i ako smijem spomenuti i živuće onda su to Ana Šoretić, Jurica Čenar (kojega Đuro Vidmarović tretira za HRVATSKOG pisca, a ne samo za gradičansko-hrvatskog), Timea Horvat, Petar Tažky, itd. Ali uz njih treba forsirati i gore spomenute literate iz Hrvatske!“

- Što moramo poduzeti da bismo mogli uz gradičansko-hrvatski svladati i standardni jezik?

„U prvom se redu mora ospozoriti odnosno ospozobljavati (non stop) gradičansko-hrvatsko učiteljstvo da bi učitelji bili u stanju predavati i na standardnom jeziku. Ali nije dovoljno da naučimo školarce i dake jezik, nego mi moramo djeci zacijsipiti i ljubav prema staroj domovini, prema zemlji iz koje dolaze naši stari, prema svim zbivanjima u toj državi. Jedino što u tom pogledu funkcioniра je zabavna razina, to znači naša omladina obožava pjevačice i pjevače iz Zagreba i ostale Hrvatske; u Gradiču se pjevaju šlageri i narodne pjesme iz stare domovine - tu smijemo kazati „*STARNA DOMOVINA*“ – inače ne! U sportu je situacija već sasvim drugačija. Teško je oduševiti školarce, omladinu i ostali narod za Ivicu Kostelića, za tenisače i nogometare u Hrvatskoj.“

- Zaključak:

„Gradišćanski je Hrvat tek onda sposoban konkurirati s pripadnicima drugih naroda i narodnosti (s Austrijancima, Nijemcima, Mađarima, Francuzima, Englezima ...) u pogledu svoje jezične kompetencije i u pogledu svog sveukupnog hrvatskog naobrazovanja ako respektira gore navedenu „PLUS“-FORMULU. U slučaju da gradišćanski Hrvat stvarno realizira tu ponudu onda bi on zapravo mogao i nadmašiti i natkriliti „konkurenate“ u matičnoj zemlji!“

Naši uzori moraju biti Hrvati u Mađarskoj, osobito intelektualci i slavisti koji uzorno govore standardnim jezikom, a rabe ga i međusobno. Kod njih nikada nije bilo diskusije koji jezik treba koristiti u hrvatskoj gimnaziji u Budimpešti ili u ostalim gimnazijama. Mediji i publikacije u Mađarskoj su također na standardnom jeziku!“

4) Što je za Vas gradišćansko hrvatski identitet? Je dost da sviramo tambure i krowodnrock?

„Gradišćanskom Hrvatu, koji je tokom dana samo malo i slabo konfrontiran svojim jezikom i kulturnom (skoro sve je tokom dana na većinskom jeziku!), teško je očuvati svoj identitet. Velikom dijelu gradišćanskih Hrvata je dovoljno da svira tamburu i da pjeva u zboru! Jasno da je to premalo! Time se ne da spasiti narodnosna grupa. Gradišćanski Hrvat trebao bi se angažirati u svim poslima i situacijama preko dana. Ali u praksi je to nemoguće! Lako je meni pametno govoriti i drugima soliti pamet jer sam cijeli dan konfrontiran hrvatskim pitanjima i problemima, a „normalan“ gradišćanski Hrvat ima drugu struku i druge obaveze i njemu je važno da zna dobro njemački i engleski!

Zato se vraćam na prvo pitanje i na prvi odgovor: poslije 500 godina polagano smo na kraju našega hrvatsva i opasnost postoji da će poslije vas vaši potomci gajiti svoj hrvatski identitet na većinskom jeziku kao što je to slučaj kod Švaba u Đakovu koji čuvaju svoju njemačku narodnost na hrvatskom jeziku!“

Jezik naš svakidanji

Kako blizak
si mi ti
iako ti je domovina
daleko od moje

Kako dalek
mi je on
iako mu je domovina
blizu moje

Tebe i mene
veže
isti jezik.
Njega i mene
razdvaja
različni JEZIK.

Autor: Petar Tyran.
Iz: Ptići i slavuji.

Trsiš se:
lipo hrvatski govoriti,
lipe jačke jačiti,
naše kazališne predstave gledati,
u klubu se s drugimi upiti,
predavanja poslušati,
ponekad neku pjesmicu napisati,
nekoliko redi u hrvatski novina preštati,
o našem stanju diskutirati,
naše funkcionare podnosititi,
na važnost dvojezičnosti upozoravati,
na tamburici cincljati,
hrvatko-nimšku mišavinu kot svoje ljubiti,
mlačne u hrvatskoj vjeri razumiti,
i naše hrvatske junake u obzir zeti
a ne je na livoj strani (ili desnoj) strani ležat ostaviti,
ne cijel čas germanizme upotribljavati,
Robakove fene na pravi put zapeljati,
na stalnu pripravnost i borbu upomenjivati,
za sve neprijatelje znutra i zvana hrvatstva moliti.

Za Nobelovu nagradu to nažalost još nije dosta.
Premalo smo internacionalni.
Rusi nas još nisu došli panslavizirati.
Ča ćeš? Trsiš se, a ništ'ne hasni.

Autorica: Doroteja Zeichmann-Lipkovic, u Ptići i slavuji

šit

tako dugo dokle se samo od „našega lipoga jezika“
i druge dragocijenosti naše kulture
pominamo
i tako dugo dokle ne potribujemo
s „našim lipim jezikom“
pred sudom i uredom
pred žandari i carinari
na općini i na
financijskom uredu
naše človiče i demokratsko pravo
tako dugo dokle je ne potribujemo
nismo vjerodostojni pred „našim lipim“ krobodskim
jezikom
tako dugo ostajemo plašljivo plišivo strašilo
na pusti lapti
cundravo, šejavo, glupo i turobno
na ko se svaka ptica sere
ko vjetar drma
godina, snig i mraz pokriva
tako dugo dokle čuvarnica, osnovna škola
i bar ka druga kurva zabuši pred našim jezikom
nam vrata
tako dugo ne postoji
človiče pravo na ono što človikom človika načinja
tako dugo dokle biramo obećanja političarova
i se sami vkanjujemo
tako dugo ne znamo što smo i da smo!
Sveta nam je austrija i pusta paša naša
pre sveto nam je človiče pravo a to ne
samo kod svete maše

Autor: Andi Novoszel. Iz: Pohota, pjesme

Druge zemlje – drugi običaji ... ili „kultura oblačenja je svagdјir druga“

Premislite si jednoć što bi bilo kad bi jedna divojka kod nas u Austriji obukla samo tajice (leggingse) i grudnjak i tako prošla iz stana? Mislite da se divojke kade na našem globusu tako siguraju pred vrata? Da – u Engleskoj! Na ovom lipom mjestu kade se aristokratija još more udihati, kade se vozila vozu na livoj strani i kade se lijekи kupuju u trgovina su običaji zaista malo drugačiji. Nikoga ne zanima ako se ide pri temperaturi od 5 celzijevih stupnjev u kratki hlača izvan stana. Ali to još nije sve i nije velika senzacija za stranca u Engleskoj.

Engleska – petak ili subota je, noć je i svi mladi su na putu u diskoteku, u klub ili dobro raspoloženi na fešti. Dečaki – mladi muži – nosu košulje i hlače/plundre – to još nije senzacija (ali moram reći da se malo bolje oblaču nego u Austriji). A divojke? Dečki pazite: Victoria's Secret fashion show je ništ usporedljivo tim što morete doživiti svaki vikend na cesta širom Engleske! Kako jedna kolegica uvijek reče: "Nimaju ove divojke mame?" Haljice uprav tako „dužičke“ da se slip ne vidi i sve usko da se ne smi preveć jisti. Nikoga ne zanima kako kratko je to što se nosi i kako dibok je dekolte, jedino je važno da su haljice kratke, vlasti dužički, a usne črljene. Nekim divojkam bi se morallo reći da nisu idealni tip za tako što, ali zato imaju samosvist za takov outfit. Vidi mi se da se divojke siguraju malo što riskantnoga obliči iako njeva figura nije idealna i tako podcrtaju njevu ličnost. Svaka jim čast – naše društvo u Austriji još nije tako daleko da bi akceptiralo takove kreativne i neobične

pratežne kombinacije! Svaki vikend mi je veliko veselje kad idem med ljude i vidim ili izvanredno dobre ili zaista jako smišne outfite. Kako sam jur spomenula – dečki bi imali čuda za gledati i njevo veselje, ako bi pohodili Engelsku – sve se vidi! Je li su to hotpants kombinirane s „jako visokimi“ štiklami (takove definitivno NE egzistiraju u Austriji!) ili su to vrlo kratke haljice kombinirane s grudnjakom. Svaki vikend modna revija – i svaki vikend nova inspiracija za vlašći outfit i za kreativno djelo!

Akoprem je na početku malo smišno – človik se navikne na to. Važno je da se mladi tako akceptiraju kako su i da podcrtaju njeve ličnosti. Lipo bi bilo ako bi si Austrijanci odrizali mali kusić od stajlinga i otvorenosti prema drugim.

Katja Th. Wukovits

Dan mladine 2011.

Povijest gradišćanskih Hrvatov 2.1.

Upočetku biše rič i rič biše na tablici. I tablica biše jednojezična. I tablica biše u Gradišću.

Bilo je u 16. stoljeću, Gradišće je još bilo u Madjarskoj i Hrvati su se ravno doselili.¹ I vrijeda se je kazalo da im je na škodu da nimaju dvojezične natpise: pokidob nisu znali ugarske natpise pročitati, se nisu sigurali projti iz svojih sel, ar su se bojali da već nećedu najti domom. Neki hrabri su ipak zabludili u daleki Beč i već nisu našli domom. Ćutili su se jako dobro, utemeljili su jedan centar, nekoliko kaficév, čuvarnicu, nogometnu momčad i dvoja ministarstva.

Najzad u zapadnu Madjarsku, današnje Gradišće: oni ki nisu bili dost hrabri da projdu u Beč su samo čuli govor vlaščega sela. Namjesto Hrvatske redakcije im je samo domaći farnik prodikovao, a i „Dana Mladine“ još nije bilo da bi barem jednoč u ljetu čuli mužiku iz „stare domovine“. Kroz ovo getoiziranje se je razvio veliki broj jako različnih dijalektov i kroz stoljeća se je stalo da se GrAdIšćANSki hrVaTI iz susjedskih sel već nisu medjusobno razumili. Povida se da je došlo u prošlosti do nekih pogibelnih situacija u ki ljudi nisu znali je li onde kade se ravno nalazu moraju prositi za vraćitelja, padara, liječnika, barbira ili doktora.

Prošla su ljeta u ki su se Hrvati borili za madjarsko-hrvatske table (na primjer: Narda – Narda) i došlo je 1921. ljeto i područje u kom su prije Turki, onda Zrinski, a još kašnje traktori orali polja, je minjalo državu od Madjarske na Austriju. Ali nisu morali odnesti zemlju od jedne strane granice na drugu, nego su samo granicu premjestili, a službenici obavezne vojske su sada nekoliko kilometarova istočnije patrolirali i širili čut subjektivne sigurnosti. Sada su Hrvati računali tim da ćeđu konačno dostati dvojezične tablice jer su mislili da, ako Austrijanci jur moraju tiskati nove table,

nećedu škrtariti² slovami.

Ali urizali su se jer ili su hrvatske slove zaista bile jako drage, ili nijedna tiskara nije bila dost spomena da vrže mali ‘v’ ili apostrofe na slove ‘s’ i ‘c’ da slove izgledaju po hrvatsku. Što je točno bio uzrok da se je ova historična šansa zajebala nažalost nije sačuvano.

U sljedeći desetljeću se slavski apoštoli sveti Ćiril i Metod³ nisu ogledali na GrAdIšćANSKE HrVATE odnosno njihove dvojezične seoske tablice. Osim toga da je u cijeloj Austriji samo jedan jezik valjao, a to je bio nimški, se ne zna čuda o času Drugoga svitskoga boja jer se cijela Austrija kolektivno uopće ne zna spomenuti na onu dob (iskreno ne!). Ali sigurno je: dvojezičnih seoskih tablic nije bilo.

Odmah po boju se se onda postavile već ke većejezične tablice, ali prvič seoski natpisi nisu bili med njimi, a drugič nisu bili jeziki hrvatski, slovenski ili ugarski, nego engleski, francuski i ruski. Nekoliko desetljeć po boju je i ova epoha bila mimo. Poznati su kipi belvederskoga balkona na kom Figl od jednoga uha do drugoga smijući prezentira Državni ugovor i kako se množina Austrijancev jako veseli ovomu dogadjaju, odnosno papiru. Ali na istoj sliki se vidi u hamiski obrazi drugih ugovornih partnerov kako si mislu „ako bi si oni bili sve člane prečitali, bi morebit ne bi ovako jako poludili od veselja“. Pisa-študije on čas još nije bilo, ali ova epizoda austrijske povjesti je dokaz da ljudi jur on čas nisu znali čitati. Morebit bi već komu austrijanskemu patrionacionalistu zaspao obraz ako bi čitao čist tekst ugovora, ali Hrvati su si u šaku smijali. I u radosnom očekivanju su se naslonili i čekali na dolazak svojih novih dvojezičnih seoskih tablic ... dugo su čekali ... jako dugo. Ljeta su tekla, a tablice još uvijek nisu došle.

Oko 20 ljeto po Državnому ugovoru su i Hrvati morali uviditi da se samo s članom sedam ov konflikt ne

more dobiti jer onde samo stoji da se negdje moraju postaviti, ali pokidob ne stoji kade točno su se Hrvati i austrijanski poglavarji počeli karati za svaki procent: Hrvati su se borili za niži broj procentualnoga udjela Hrvatov od koga neka se postavu tablice, a političari su izvukli diskusiju da u medjuvrimenu izumre čim već Hrvatov i se problem od samoga riješi. Rezultirao je Zakon o narodni grupa u ljetu 1976. Ali pokidob da je ta predviđao dvojezične tablice stoprva onda ko je četvrtina sela hrvatska još i dandanas neki svidoki toga vrimena taju da su se za ov broj hartali, a Hrvati su očividno jako zadudali. Hrvati su si najprije zeli da se takova blamaža već nesmi ponoviti i od tada HKD održava svakog ljetu turnir u hartanju. S jedne strane da se Hrvati nauču hartati, a s druge strane da, ako koč bude nešto važnoga za odlučiti, znaju gdo će biti poslanik⁴ Hrvatov.

Svejedno je li su svi bili zadovoljni s novim zakonom ili ne, procenti simo ili tamo, Hrvati su se opet u radosnom očekivanju naslonili, i čekali na dolazak svojih novih dvojezičnih seoskih tablov ... dugo su čekali ... jako dugo. Ali ov put table nisu same doskakale (u medjuvrimenu su se u Koruškoj jur postavile pak i srušile prve tablice, a kod nas ih još uvijek nije bilo) tako da su nekada opet tuketali kod poglavarov na vrata da je pitaju što je s tablami. (Naravno su imali najboljega hartaša sa sobom, just in case...). Ali političari su ovput imali drugu hamisiju: rekli su „tablice su jur skoro gotove, samo si još nismo sigurni kako neka pišemo hrvatska imena. Velikom ili malom početnom slovom. Ali najbolje je ako se vi ujedinate i nas onda obavijestite - onda ćete table vrijeda dostati“. Dokazalo se je da je ov šahovski potez bio genijalan jer Hrvati bi morebit još uvjek čekali na table pak si još i sami bili krivi tomu.

Ali došlo je drugačije nego su svi mislili i problem se je riješio bez

Heroj ulice

Dugo sam razmišljao što će pisati za ovo izdanje Novoga Glasa. Pitao sam se: „Imam još motivacije? Kanu ljudi zaista čuti što ja imam za reći? Imam uopće još nešto, što nisam rekao?“ Odgovor na prvo pitanje je bilo glasno „NE!“, ali kad sam čitao članak Štefana Emričha, ki je publiciran u ovom broju Novoga Glasa, opet je počeo goriti organj. Odgovor na drugo pitanje je zapravo jako jednostavno: meni je to svejedno je li ljudi kanu čuti ili čitati što si ja mislim. Ako im ne paše, onda neka preskoču ov članak. Ja nikoga ne silim da me sluša ili čita moje članke.

Na kraju ostaje samo još jedno pitanje: o čemu pisati? Činovnik: „Zdravo, kako ti grieve? Riješio sam tvoju molbu za gradnju.“

Osoba: „Kakovu gradju? Ja još nisam počeо stan zidati. Gradju ću si skodob kasnije.“

Činovnik: „Ne gradja! Gradnja! No, tvoj baubešajd je gotov.“

Osoba: „Aso, reci to vej, neka se ovako visoko zis manom pomimat. Onda morem jur bauštofendlera nazvat da mi neka za dva tajedne sve doveze. Ali stoj, ovo vidim da moje ime стоји под „podnositelj molbe za gradnju“. Ča to znači?“

poslovanja gRadiŠćanSKih HrvATov: neka austrijska vlada je kod Europske unije pala u nemilost – a za poboljšanje svojega statusa u Brüsselu su imali dvi mogućnosti – samo ako bi zaista sve Burschenschaftere hitili van iz parlamenta bi izgubili većinu. I tako su postavili te vražje tablice. Još i sam Jörgi se je angažirao da se tablice postavi u Gradišću...

Itako su došli Hrvati s svojim tablicama, a svit do kipica jednoga kancelara ki, okružen od tamburašev, tanca s vinom na glavi oko dvojezične seoske tablice.

MMM

1 Marijiv štitelj morebiti jur zna kako su tamo došli. Svi drugi moru pročitati u NG 1/2011

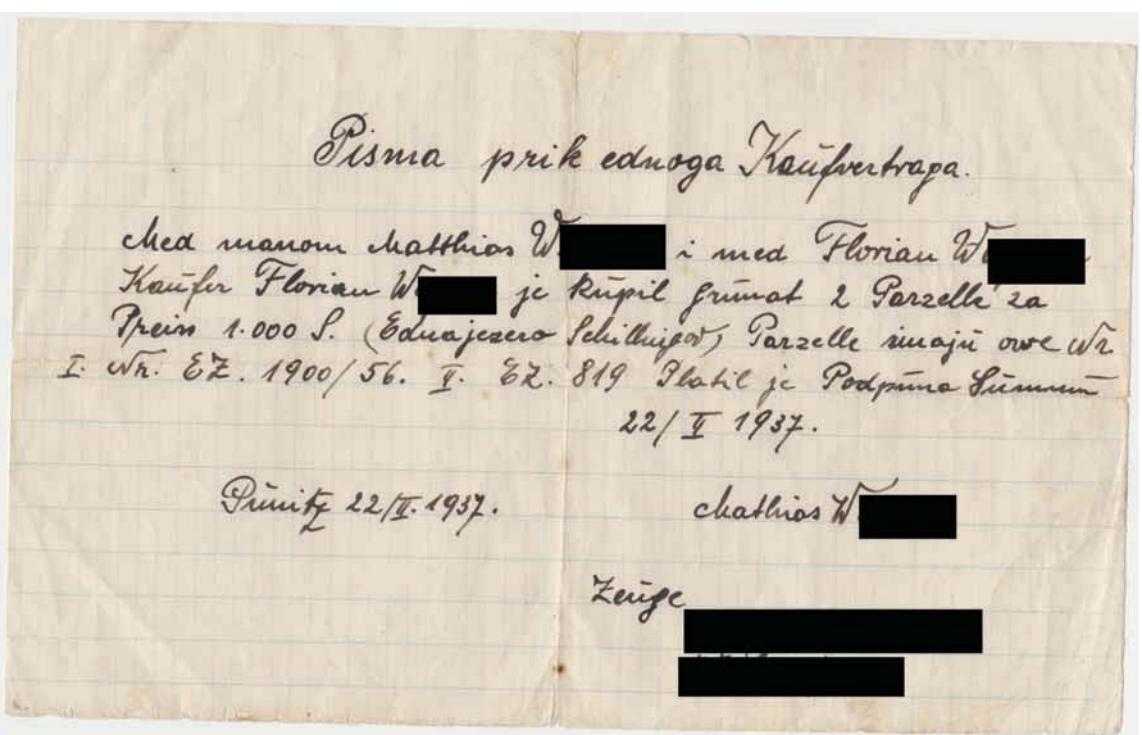
2 Šparati – i Hrvatske Novine to smu!

3 Slavski apoštoli, osnovatelji glagoljice, patroni cirilice, sveci pravoverne crkve i stručnjaci za sve slavске natpise

4 Poslanik nije Salzstreuver

Odgovor leži na ruki: Manjinski zakon. Čuda se piše o nacrtu i znamo da ga HKD odbija. Oni ki znaju nimški su u Hrvatski Novini mogli pročitati poziciju «naših» zastupnikov. Potribuje se veća svota subvencijov i potribuje se službeni jezik. Govor je uvijek o „modernom“ zakonu. O zakonu ki odgovara momentanoj situaciji manjinov u Austriji. Kanim se toj temi približiti opet načinom satire...

Premislimo si, kako bi to bilo ako bi mi gradišćanski Hrvati (ki nismo nastali posebnim narodom?) koristili gradišćanskohrvatki (poseban jezik) na općinskom uredu. Morebit ovako:

”Činovnik: „To znači samo, da si ti bio auptrogstöllar. Kako izgleda zis štromon? Mora se aussjötat na tvojoj cesti dokle aunslus načinjadu?“

Osoba: „Ne, to ne pravate, ali buj tako dobar i nu me kod vej wossafabaunda aunmötat.“

Činovnik: „Paše, ču ja to dilat.“

Manjinski službeni jezik je legitimno potribovanje, ako manjina govori manjinski jezik bolje nego „tudi“ jezik. Pravi skandal je da je jezična kompetencija nimškoga jezika bolja, nego jezična kompetencija našega oblubljeno-noga materinskoga jezika. Posebno kod terminoloških riči je deficit jako velik, a ljudi ki poznaju riči se ih ne ufaju koristiti, ar je ljudi onda smišno gledaju. U momentanoj situaciji je potribovanje službenoga jezika tako kot da bi ja potribovao Porsche, a ne bi znao kako voziti auto.

Nekate me krivo razumiti. Ja ne kanim reći da moramo odustati od službenoga jezika. Gradišće bi moglo nastati gospodarstveni most izmed Austrije i Hrvatske, kade austrijanska poduzeća investiraju jako čuda pinez (zato je ali potriban jedan hrvatski jezik, a ne dva). Meni ide za to da bi morali legitimirati našu potriboću. Poboljšanje jezične kompetencije je nešto što nam nitko nije dužan, nego je samo od sebe razumljivo naša dužnost. Ćemo reći kako je: Republika Austrija nima interesa da održi manjine, a druge države, ke su potpisale Državni ugovor, se ne zanimaju za to. U ovoj situaciji imamo nekoliko opcijov, ali momentano samo koristimo jednu: u različni medija i publikacija zdvajamo kako čemerno nam ide i što bi država morala sve djelati za nas, a mi smo još i pre lijeni da perfekcioniramo i poboljšamo našu jezičnu kompetenciju.

Ne stoji nam država na putu, nego mi sami sebe blokiramo. U Državnemu ugovoru stoji da ja imam pravo na elementarno podučavanje na slovenskom i hrvatskom jeziku. Azašt osu mitopravonaši (gradišćanskohrvatski!) načelniki, i naša (gradišćanskohrvatska!) školska nadzornica uskratili? Zašto sam morao učiti jedan „gradišćanskohrvatski standard“ ki nije odgovarao seoskomu dijalektu? Zašto naši velikani nisu dopustili da ja dostanem svoje individualno pravo na elementarno podučavanje na ... hrvatskom jeziku? Klasična izreka je „Ako znaš gradišćanskohrvatski onda se moreš lako naučiti standardni jezik“. Što je ako imam svoj seoski dijalekt isto tako kot ga imaju Dalmatinici i se kanim naučiti standard u školi koga morem i u djelatnom životu spmetno koristiti? Namjesto toga sam se u školi u devedeseti ljeti morao učiti jedan jezik za koga je skodob 2009. izašao pravopis. Isto tako ne morem koristiti prednosti većejezičnosti u poslu jer postoji samo jedno zvanje za ko je potribno da se zna gradišćanskohrvatski: učitelj za gradišćanskohrvatski. Cuo sam i argument da bi gradišćanski Hrvati imali prednost jer bi neke uprave samo mogle zaposliti ljude sa znanjem gradišćanskohrvatskoga jezika ako se realizira službeni jezik. Tužno je da neki kanu zloupotribavati službeni jezik za to da kamo „unutra zajdu“ kako se u Gradišću veli... A kako će se to kontrolirati? Sistemom ispita ki kod čuvareničarkov tako super funkcionira?

Poznam skoro sve argumente ke su naši funkcionari dobro uvježbali iako to u prvom redu nisu pravi argumenti, nego samo historično razlaganje kako je došlo do momentane situacije. Ali kako je Štef Emrich u svojem članku dobro napisao: mi ne reflektiramo. Mi nismo nikad istražili je li je odluka za poseban jezik bila prava i je li još odgovara? Željezni zastor je pao i opet smo bili ujedinjeni s našom hrvatskom braćom na madjarskoj i slovačkoj strani Gradišća. Oni su u škola učili standardni jezik, a zbog toga nisu pozabili svoj seoski dijalekt. Je to nekako uticalo na nas? Sigurno ne - kad mi moramo naš najvažniji credo ispuniti: to je svenek tako bilo, i to mora svenek tako ostati! (Na sve vijeke, Amen). Promjena nesmi biti, to je zlo!

Kurzira jur jedna šala: gradišćanski Hrvati protestiraju pred crikvom jer im je brzina reformov Katoličanske Crikve pre visoka...

Kratko po tom je počeo boj u našoj staroj domovini. Opet su boj i nasilja otplavili nekoliko Hrvatov u novu domovinu, tako i k nam u Gradišće u naša sela. Upoznali smo da imamo jezičnu barijeru. Postavilo se je pitanje kako zahadjati s dicom biguncev ki su zašli u austrijanske škole. Je ova situacija nekako kvalitativno i pozitivno uticala na podučavanje u škola? Sigurno ne. Nažalost smo dost dugo gradjani Austrije da smo preuzeli austrijanski postupak prema onomu što dohadja s druge strane granice: ako ne kanu što mi držimo za pravo onda neka projdu tamo od kade su došli. Znači, bigunci neka uču gradišćanskohrvatski jezik. Ja potpuno razumim zašto su oni u pauzi u dvojezičnoj gimnaziji draže koristili nimški jezik za naš razgovor. Ovde su se pokazale sve fasete ove jezične satire: jedan učitelj je podučavao bigunce na standardnom, Gradišćance na gradišćanskohrvatskom jeziku, a početnike, ki su znali samo nimški, je pokusio naučiti gradišćanskohrvatski jezik, iako je znao da za četira ljeta mora cijeli razred voditi na put standardnoga jezika. U ovoj situaciji naj-bolji učitelj ne more imati uspjeha. Se onda zaista čudimo zašto je jezična kompetencija tako slaba?

Ali morebit je i slaba jezična kompetencija uzrok za to da se napravi jedan jezik prik koga ima jedan mali krug (ki nije demokratično legitimiran!) kontrolu: ako ljudi bolje neznaju onda se jezik more adaptirati i doli niveliратi. Onda i neće dojti do pogibelne situacije da roditelji kanu odjaviti dite od hrvatskoga podučavanja, ako ne bi dostalo jedinicu...

Konačno kanim jedno istaknuti: ako je negdo mišljenja da Gradišćanski Hrvati moraju imati svoj posebni standardni jezik onda smo i nastali posebnim narodom i onda tribamo pisati veliko G. Ako smo još gdo ta na hrvatskom stablu onda se moramo i hraniti od jezika koga nam naše žilje stavlja na raspolaganje. Kad bude tomu tako ču rado pisati malo g. Mi si ne moremo uvijek sve tako izibrati kako nam paše. Naš pristupak mora imati liniju ku moremo logično argumentirati drugačije se nitko nesmi čuditi zašto nas ne zamenu ozbiljno.

Matthias Wagner

Seminar 2011

Bautzen

„Na mladi svit ostaje“ - tako su mislili i organizatori medjunarodnoga jesenskoga seminara MENa ki su od 14. do 20. listopada pozvali predstavnike manjinskih udrugov iz Azerbajdžana, prik koruskih Slovencev, gradišćanskih Hrvatov do Frizov iz Nizozemske. Na seminar je došlo oko 70 mladih ljudi iz već od deset zemalj. S dragimi prijatelji Sonjom, Lukasom, Larom i Jankom sam se napravio na put prema Bautzenu kade su nas ugostili domaći PAWK (sorpski za pauk). U hostelu kade smo spali i mlatovali smo dostali jila i pila koliko smo kaniili. Upoznali smo i karakteristični kulinarij X-CHANGE kade smo uz jila smili uživati tradicionalna pića iz svih zemalj. Konačno nas je ali ubio GREEN MAGIC, neon zeleno žgano Albancev.

No nismo ostali prez duhovne hrane ka nas je okripila jur na otvaranju seminara kade su se predstavili domaći - Žužički Sorbi - guslajući nimšku muziku na sorpski način. Vozili smo se prik Elbe, pogledali znamenitosti drevnoga grada Dre-

sdena, med ostalim kazamate ča nas je povrnulo najzad u prošlost naših narodov.

Svi sudioniki su se slagali kako je važno znati već jezikov. Cijeli seminar se je odvijao u duhu većežičnosti. Od trih mogućih radionic sam si zibrao GRAFITI radionicu u koj nam je jedan poznati umjetnik grafitija pokazao kako se to djela i čuli smo o povijesti ovoga pokreta. Kad smo konačno i mi smili zeti sprej va ruke smo vidli da uopće nije tako lako kot je to kod našega instruktora izgledalo. Na početku je svaki smio za sebe djelati, ali konačno smo morali nasprejati skupni kip. Odlučili smo se za „VOLUNTEAR“ i dost dobro nam je krotalo.

Slikoviti lip gradić Bautzen nam je podario lip provod, interesantna predavanja, dobru zabavu, ali nas je i spomenuo da ni mi ne zabimo da „na mladi svit ostaje“!

Marko Payrits

Stari zeci, mlada garda - pravamo kritiku

Kanim se zahvaliti Matthiasu Wagneru kot glavnemu uredniku trećega izdanja ljetosnjega Novoga Glasa za ovo protestno izdanje. Mislim da je važno i potribno da mi (tim mislim sve one ljudi ki se zalažu za gradiščanske Hrvatice i Hrvate) skupno diskutiramo teme ke je Matthias u svojem uvodu natuknuo.

Za početak dvi informacije:

I. Ideju za sadržaj ovoga članka jur dugo nosim sa sobom i u mojoj pametnoj knjižici. Iskoristiti ada kanim mogućnost da podupiram prošenu diskusiju i tako rekuć naložim peć s argumenti da skupno moremo kuhati supu.

II. Pišem ov tekst još prije nego si ti (ufam se da si moremo ti reć ;)) dostao NG 3/2011. To mi je moguće, jer sam dobio elektronsko izdanje NG-a čim imam naravno i mogućnost pisati u atmosferi ka je (još?) bez emocijov. Bojim se naime da ćedu se - prem da je Matthias na to apelirao – najti ljudi ki ovo protestno, 3. izdanje krivo ili ne razumu. A to je jako škoda. Čim sam i jur kod moje prve točke.

Kultura debate i diskusije med nami je slaba ako se uopće more o „kulturni“ pominati. Ne samo kod nas gradiščanskih Hrvatov (u cijeloj Austriji nije bolja), ali ovde samo nas tangira. Mi kritiku ne podnosimo. A u isto vrime nismo u stanju kritiku konstruktivno formulirati - čim naravno povrijedimo adresata. Kritika je izdaja, je anti-patriotska. Mi ne pravamo nutrašnje kritike! A ti zvana nas ionako ne razumu, ada nas njeva kritika ne prava zanimati.

Klasičan znak fundamentalizma. Bez kritike nije razvjeta. Bez falingov iz kih se uči nije progresa. Promjene, a tim razvitak, dođu iz kritične refleksije. A tu mi ne dopušćamo jer je ne pravamo. Kritičari su livi, anarchisti, kaoti i vonju. Dobro se mora konzervirati! Najbolje staviti je u staklo s 98% alkoholom i onda u muzej.

Ča mi pravamo je nova kultura diskusije i dijaloga. „Ergebnisoffen“ se pominati jedan s drugim. Akceptirati da vlašće ideje znamda nisu uvijek perfektne ili najbolje. Jer su diboke neke grabe med nami - ke naravno uopće ne postoju! A prik ovih grabov se ne smi most zidati...

Ako dojde do emocionalne diskusije ili debate zbog ovoga protestnoga NG-a ka se vodi lično, a ne argumentativno onda to morem procijeniti kot potvrdu ove moje teze. Ako ne dojde do toga - ča bi me jako čudilo po mojem iskustvu naše „scene“ - onda se naravno veselim da sam situaciju video čermernije nego je. Ili pre malo ljudi čita NG ;)

Diskusija znači izraziti svoje misli. Diskusija ali i znači poslušati ča si misli drugi! U naši društvi (dozvolim si reć da par od njih poznam) se na sjednici prvo jednoč zapru vrata - da drugi ne čuju i ne moru bludit - a onda vičemo jedan na drugoga za zatvorenimi vratima. Jer grabe med nami naravno ne postoju.

„Problem je da mladina nije interesirana, da se ne kani angažirati.“ Dozvoliti ēu si analizu kot „neutralna“ osoba - med starosti. Na jednu stran oni 40+ ke mora imati član vlade gradišćanskih Hrvatov (iz NG3/2011), na drugu stran oni oko 20 - otprilike starost HAKovcev. Zač nam falu mladi? Zač nam fali naraštaj? Ja se osudim reći: kako vičemo u lozu, tako dojde i najzad. Po broju starosti naših odborov je prosječna gradišćanska Hrvatica (po čuti) 55 ljet stara. Tomu ima sigurno čuda uzrokov. Jednoč uopći demografski razvitak. Imamo prvu generaciju za ku „mirovinu“ ne znači da mora dati mira. Generaciju ka je zgradila našu scenu i se, punim pravom, kani nadalje zalagati za dobrobit ove scene. A u isto vreme - na sriču - ljudi sve duže živu.

Na drugu stran se od mlađih potribuje karijera čim je vrime za dobrovoljno djelovanje naravno ograničeno. Čuda ljudi mora za djelo projti u Beč, a tim falu na selu. Ali moramo i priznati da naraštaj čuda puti nima šanse!

Mlađi nimaju iskustva i moraju se jednoč naučiti sve ča je potrebno. A kako i kade? Njim fali pozornica, fali mogućnost. Imamo anakronistične institucije ke uvijek isto djelaju i se ponavljuju. Preveć mislimo u hirarhija namjesto o team-work-u, o institucija namjesto projekti. Mi moramo biti „sloga je moć“, veliki i jaki. Ali zač ne moremo biti složni i fleksibilni? Zatvaramo vrata i se čudimo da nigdor ne dojde nutar.

Ako dojde gdo s novom idejom i prosi za podupiranje onda mora prvo pročitati naše štatute. Po tom more rado dojti na sjednicu i se dati kooptirati u odbor, a onda čemo gledati je li čemo najti mjesto za tu ideju kod dođuce molbe na kancelarstvo. Fali pripravnost za novo. Novo je riziko. A to ča imamo je dobro i se ada mora dalje peljati i konzervirati. Nam fali refleksija. Pogled od zvana!

Pravamo to zaistinu? Je projekt uspješan, odgovara uopće još? Bi ne bi mogli čim drugim imati već(i) uspjeh(a)?

Vidi mi se konzekventan put HAK-a koga je na primjer pokazao s Danom Sridnjoškolcima. Meni lično se ta ideja jako vidi, ali očividno sam pre star jer publika za ku je mišljena - sridnjoškolci - to ne vidi tako. Beć već nije eksotični velegrad u koga su ljudi došli 3 pute do 18. rođendana. Ideja već nije suvrimena. Umjesto da HAK nadalje troši snage na tu priredbu si išće ča drugoga, novoga.

Ako bi naše institucije bile države onda bi imali čuda Putinov i Berlusconiov u vlada. Periodu za periodom isti ljudi u isti funkcija, demokratski legitimirano. Ali s ljudi u odbori i društvo stari! Kot omladinsko društvo HAK naravno ov problem - per definitionem - nima. A efekt kaže da to nije čemerno. Na suprot! Novi ljudi, nove ideje. Sigurno ova visoka fluktuacija (svakih 5 ljet sasvim novi sastav) ima djelom

negativan efekt na kontinuitet. Ali i kontinuitet se more držati kot kaže projekt Dan Mladine!

Misim da bi se morali čuda jače truditi „pomladiti“ naša društva. Cilj bi morao biti da društvo ima i mlađe i ne tako mlađe ki skupno djelaju. Mlađi su znamda kreativniji, tehnički verzirani, a starji iskušeniji i točniji - optimalna baza za sinergiju!

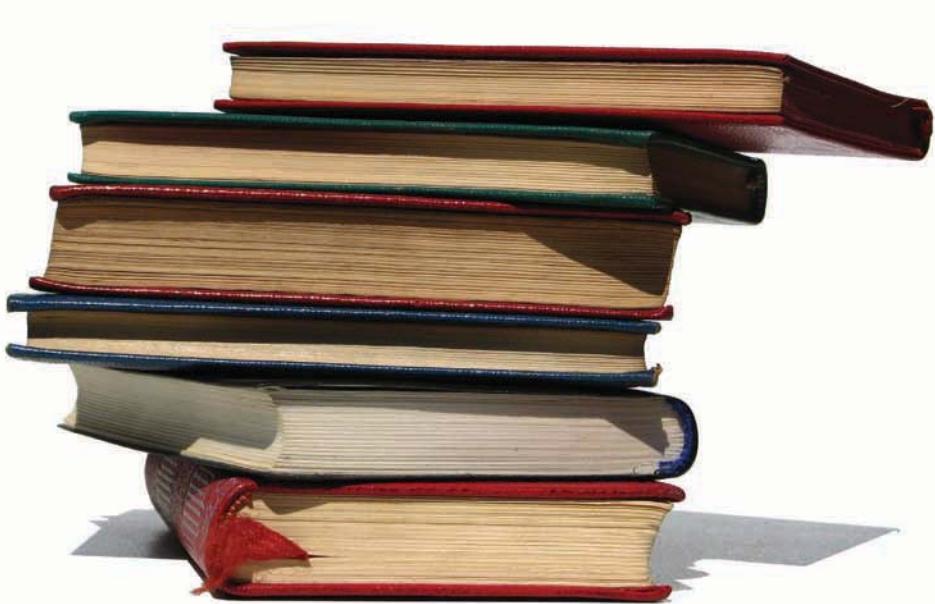
Uzrokov da to pokušimo je dost. Ja samo mislim na riči ke sam čuda putio smio čuti: „Na ovu priredbu moraš/te na svaki način dojt!“ A zač? Zač mora gdo na neku priredbu ako nima volje i ga ne zanima? Ne bi bilo bolje pitati se: ča za priredbu kanu ljudi? Nažalost - ili na sriču - je izbor kulturnih ponudov bitno narasao. Zač bi, samo zato kad sam gradišćanska Hrvatica, morala pojti na ovu ili onu priredbu?

Kot sam jur prlje pisao: moramo si dozvoliti pitanje zač ča djelamo? Naravno se ne smimo dati ganjati od komercijalnoga uspjeha. Ali ako samo za štatistiku organiziramo priredbe onda je škoda za investirano vreme. A da atraktivna kulturna priredba vuče i veliku mlađu publiku to na primjer Dani Filma (bili hrvatkoga ili srpskoga) jasno kažu. Mi se borimo protiv izumiranja. Bilo bi fajno da reflektiramo ča pravamo i otvoreno govorimo o problemi. „Scena“ ka samo za sebe producira nikomu ne hasni. Dinosauri su izumrli jer nisu bili u stanju se prilagoditi na nova vrimena.

Štefan Emrich

Dvojezična knjižnica mlađe inicijative Mjenovo

Važan i nepozabljiv faktor za očuvanje gradičanskohrvatskoga jezika u selu

Pregled o povijesti jednoga maloga ali uspješnoga društva

Malo sridnjogradičansko selo Mjenovo je puno seoskih društav od kih svako doprinese svoj dio za seosku zajednicu – početo od ognjogascev i športašev, prik društva za polipšanje sela do mladine i još čuda već! Jedno društvo ali se je od svojih početnih slabih i razgibanih korakov s vremenom razvilo do jedne čvrste, važne i žive institucije u selu: Dvojezična knjižnica Mlade inicijative Mjenovo.

Početak i prvi koraci ovoga društva nisu bili laki: sve je počelo 1989. ljeta. Unutra Mlade inicijative Mjenovo se je našao mali krug mlađih i motiviranih ljudi ki su se odlučili osnovati seosku knjižnicu. Na prvom katu općinskoga stana je stalo novomu društву mala hiža od oko 16 m² na raspolaganje ku su mlađi ljudi morali ponajprije sami renovirati. Ali i za knjige su se morali

skrbiti. Pokidob društvo nije imalo dost pinez je bilo – ča se tiče knjig – odvisno od dobrotljivih darov seoskih ljudi i velikih nakladov ke su prosili za besplatno raspolaganje knjig da moru čim već nuditi svojim štiteljem i štiteljicam.

24. septembra 1989. se je mjenovska knjižnica konačno mogla oficijelno otvoriti. Ali da bi se mogla ljudem nuditi dobro - funkcionirajuća institucija je motivirana grupa inicijatarov vrijeda upamet zela da se djelo u biblioteki mora već i već strukturirati i da peljanje i djelovanje knjižnice potribuje već od metanja knjig u regale i upisivanja posudjenih knjig. Uzato su mlađi ljudi bili angažirani i u drugi društvi u Mjenovu tako da je većkrat falilo vrime za bibliotekarsku službu i skrbi. Knjižnica je jednoč imala otvoreno, a jednoč ne zbog čega su ljudi čuda puti stali pred zatvorenimi vratima. Tim je štiteljsko zanimanje nastalo sve manje i ljudi su sve manje poiskali biblioteku. Ali ne samo ova činjenica nego i pre male prostorije, pogrišne strukture s obzirom na

radno vreme isto kot na odgovornost i kompetencije „knjižničarov/-ic“ je peljalo tomu da se je med mlađimi ljudi proširila sva veća demotivacija ka je vodila do zatvaranja knjižnice med 1993. i 1994. ljeta.

Iako se je po toj maloj „pauzi“ opet našla mala grupa od trih ljudi, ki su vjerovali u smisao i značenje knjižnice za selo, je bila i ona druga faza označena poteškoćami i nezadovoljnosti. Ljudi su nek rijetko dohajali i većina seoskih stanovnikov nije ni znala da opet postoji knjižnica!

Med 2003. i 2004. ljeta je bibliotekarska služba opet bila prekinuta. Ov put ne sa strane društva nego od općine ka je dala cijeli općinski stan pregraditi. Zbog toga se je morao zramati kompletan inventar zgrade, a tim su se i prostorije knjižnice morale sprazniti do zadnje knjige. Privremeno su knjige našle svoju zadnju štaciju u različni kartoni na podu ognjogasnoga stana s obećanjem od općine da će knjižnica i u novoj, renoviranoj zgradi opet najti svoje mjesto.

Točno po nimškom izrazu „Aller guten Dinge sind drei“ se je isti krug motiviranih ljudi opet našao za novo otvaranje knjižnice. U avgustu 2005. ljeta je bilo tako daleko i knjige su se mogle opet raspokati i položiti u regale u novi prostorija općinskoga stana. I zaista, po treti put se je otvaranje knjižnice ugodovalo. U okviru Dana Mladine, ki se je organizirao 2005. ljeta u Mjenovu, se je knjižnica mogla predstaviti ljudem u svoji novi prostorija. Ali ipak je organizacija biblioteke bila još jako provizorna. Ta činjenica se je počela preminjavati pri generalnoj sjednici Mlade inicijative Mjenovo u oktobru istoga ljeta. Sada retrospektivno gledano je to bila jako važna sjednica za uspješnu budućnost knjižnice jer se je našao bibliotekarski tim ki je kanio knjižnicu od nule početo novo organizirati i strukturirati. Društvo se već nije kanilo samo „igrati knjižnicu“, nego ju profesionalno i uspješno peljati. Zato su bili važni i veliki koraci potribni: nastavio se je koncept ki je uključio deset velikih točkov, med ke broju npr. učlanjenje u Austrijsko bibliotekarsko društvo (Österreichischer Büchereiverband – BVÖ), poboljšanje atmosfere u prostorija, preskrbljenje novoga kompjutera, katalogiziranje svih nazočnih knjig i kupnja novih i aktualnih medijev. Kot se dostoje za jednu instituciju u 21. stoljeću se je uredila i moderna internet stranica ka se najde pod <http://www.kroatischminihof.bvoe.at/>. A i ne samo nove knjige su došle u sortiman knjižnice, nego i veliki broj DVD-ov i literarnih kazetov (Hörbücher).

Nadalje su člani bibliotekarskoga tīma završili naobrazbu za počasne knjižničare/knjižničarke. U okviru toga tečaja su se diozimatelji naučili najvažnija znanja o organizaciji, upravi i peljanju knjižnice. Dodatno su si odredili nova težišća kimi se kanu baviti u okviru knjižnice. Geslo novo-organizirane biblioteke jur sve veli: aktualnost – raznovrsnost – dvojezičnost! Knjižnica mora živiti, mora nuditi svojim štiteljem i štiteljicam nove knjige, ali mora biti i mjesto naobrazbe, kulture i zastanka.

U okviru toga je bibliotekar-

sko društvo i mislilo na važnost gradiščanskohrvatskoga jezika u selu i za selo! Poznato je da Mjenovo sliši med ona sela u ki je hrvatski jezik još u svakidanjem žitku prezentan i važan! Mjenovci su gizdavili na svoja hrvatska kolena i hrvatski jezik je u cijelom selu još omniprezentan! Ta važna i nepozabljiva činjenica je bio i za bibliotekarsko društvo uzrok za osnivanje novoga projekta. Kotrigi društva su znali da i knjižnica mora prinositi svoj prinos za očuvanje i jačanje gradiščanskohrvatskoga jezika u selu. U okviru toga su povećali broj gradiščanskohrvatskih knjig i su našli u veliki gradiščanskohrvatski društvi nove partnera za podupiranje svojega projekta: uz Hrvatski

kulturni i dokumentarni centar (HKDC), Narodnu visoku školu gradiščanskih Hrvatov (HNVŠ), Hrvatsko štamparsko društvo (HŠtD) su i Znanstveni institut gradiščanskih Hrvatov (ZIGH) i Hrvatsko kulturno društvo (HKD) podupirali mjenovsku knjižnicu hrvatskim knjigama za dicu, mladinu i odrasle. Dandanas more društvo biti gizdavo na svoju veliku zbirku gradiščanskohrvatskih knjig. Na tom temelju se more gradiščanskohrvatski jezik još već počvrstiti – ne samo usmeno u govoru, nego i pismeno pri čitanju gradiščanskohrvatskih knjig. Osobito dica skupa s njevimi roditelji si rado posudu gradiščanskohrvatske knjige.

Društvo Dvojezične knjižnice Mlade inicijative Mjenovo je opet počelo djelati na novom projektu. Skupa s dvojezičnim knjižnicama u Fileži i Klimpuhu je mjenovska knjižnica osnovala udruženje u kom si sve tri institucije moru izminjiti ideje i iskustva, ali si i pomoći pri pro-

blemi i poteškoća. Sve tri biblioteke si skupno preskrbu veliki broj knjig ke med sobom minjaju u točni intervali tako da imaju veću ponudu za štitelje i štiteljice.

Pozabiti se nesmi na priredbe ke bibliotekarsko društvo priređuje svako ljeto: ne samo „Tajdan znanja i istraživanja“ i akcija „Svitski dan knjige“, pri kom su jur čitali poznati autori kot Reinhold Bilgeri, Jutta Treiber i Ana Šoretić, nego i priredba na kritiof pod geslom „MUSIC & WINE“ broji med poznate i fiksne termine u seoskom ljetu. I za dicu društvo priredi lipe i zanimljive priredbe pri ljetnom kempu i dičem otpodnevnu.

Koncem konca se more reći da se je Dvojezična knjižnica Mlade inicijative Mjenovo razvila od jedne male, obične knjižnice u jednu aktivnu, modernu i profesionalno peljanu biblioteku, u koj štitelje i štiteljice čeka velik izbor različnih knjig – od romanov, stručnih i dičnjih knjig do zapravo i gradiščanskohrvatske literature. Bibliotekarsko društvo je moralno čuda poteškoć na sebe zeti, ali se je ipak uspješno etabliralo u selu kot važna institucija ne samo za naobrazbu, kulturu i jezik nego i za ljudе svake starosti – a to je za društvo najlipša plaća!

Michael Hirschler

Hrvatski film u Beču 2011.

Neke druge priče

U bečanskom kinu Filmhaus u sedmom kotaru su od 17. do 19. novembra priredili 6. Dane hrvatskoga filma. Uz šest hrvatske igrane filme su kazali i animirane filme.

Organizatori Danov hrvatskoga filma u Beču, Centar za nove inicijative Zagreb, Jezik, Hrvatski centar, HKD i drugi, su publiku omogućili uživanje igranih filmov „72 dana“, „Neke druge priče“, „Šuma summarum“, „Majka asfalta“, „Čovjek ispod stola“ i „Kenjac“. Jezik filmov je bio hrvatski s engleskim podnaslovi. Mala premjera je bila preseljenje hrvatskoga filma u Kugu u Veliki Borištof, a to u nedjelu, 20. novembra. Po izboru filmov se dobro vidu tendencije suvremenoga hrvatskoga filma ar dominiraju drame (72 dana, Kenjac, Čovjek ispod stola) i črne komedije (Šuma summarum). Zajedno imaju psihološki i socijalni pogled na svakidanje ali i nesvakidanje, absurdne teme. Ov prinos se bavi filmom „Neke druge priče“- epizodni film iz pet različnih držav iz pera pet različnih autoric. Ova koprodukcija iz 2010. ljeta je „ženski“ film u kom pet žene povidaju pet kratkih pričov o materinstvu, trudnoći i o želji za dicom. Ovim filmom su redateljice Ivona Juka, Ana Maria Rossi, Ines Tanović, Marija Džidževa i Hanna Slak bile pozvane na 25 festivala, a do sada su dobole 4 nagrade.

HRVATSKA PRIČA

Mladi hižnici Sonja i Marin imaju sve što si mladi par more željiti: Marin ima dobar posao, Sonja je slikarica. Kad Sonja nastane noseća im se očividno sve želje ispunju, ako ne bi postojale Sonjine smišne navike, Marinova majka ili neočekivana objava Sonjinoga liječnika da će jedno dite vjerljatno imati downov sindrom.

SRPSKA PRIČA

Kad Milena, mlada žena ka je noseća, dozna da je otac diteta ubijen se i ona pokusi sama ubiti. Ali nje majka ju spasi i Milena se zbudi u bolnici uz umornika nje prijatelja. U toj situaciji se odluči da će se osvetiti čim i ona postaje umornica i ide iz bolnice prez čuti krivice.

BOSANSKA PRIČA

Nizozemka Heder je zaljubljena u bosanskoga študenta Harisa.

Kad doznaće da je noseća se odluči za prekid trudnoće bez Harisovoga znanja. Kad Haris najde test trudnoće kani osvidočiti Heder da ostane kod njega i porodi skupno dite. Ovo je priča o odluci jedne službenice Europske komisije izmed dice i karijere.

Liječnici joj predložu da je bolje za dite ako je da za adopciju, ali Irene se suprotstavlja potpisivanju takove dozvole.

SLOVENSKA PRIČA

Ov film se bavi malom tabu temom: jedna mlada časna sestra je nastala noseća prez da je zagrišila – ipak kloštar ne more akceptirati noseću časnu sestruru i ju otpusti. Sestra Magdalena, ka se kašnje zove samo Lena, se sada mora sama skrbiti za sebe i svoje dite.

MAKEDONSKA PRIČA

Irene je mlada žena ka je ovisna od drogov i dočuje da je noseća.

Viktoria Wagner

Visokoškolska politika

Svim je poznata financijska situacija na sveučilišći. Kako sam ja jur jednom naglasio u ovom magazinu (Novi Glas broj 1/2011), nije jedina (a i ne najvažnija) zadaća naših sveučilišćev da izobrazuje študente (nego istraživanje). Ipak nam fali puno absolventov visokih škol u Austriji.

One moremo dobiti od sveučilišća i od visokih stručnih škol. Kod nas u Austriji vlada sistem da svi smiju poći sveučilišće. Kod visokih stručnih škol se mora platiti naknada za študij i pred tim položiti prijemni ispit. Za mene je sveučilišće mjesto kade se dobiva znanstvena izobrazba, kade se ne uču samo stvari za budući radni žitak. Visoke stručne škole daruju izobrazbu za radni život (zato je trajanje kraće). Jedan od mojih profesorov nam je razložio jedan tehnički slučaj kako u detalju. Rekao je da nam mora sve jako točno razložiti ar moramo biti u stanju si nekada sami izmiliti inženjerske metode, a ne samo koristiti postojeće. On je zvao korištenje poznatih metodov „dnevni rad“. A zato su naši kolegi na visoki stručni škola predvidjeni.

Pitao sam se ţašto je pristup visokim stručnim školam ograničen, a sveučilišćem (u moji očima najviša izobrazba), ne? Za veliki broj radnih mjest je znanje poznatih inženjerskih metodov dovoljno. A na sveučilišću poznam nekoliko kolegov ki se ne zanimaju za detalje nekih tehničkih slučajev, nego samo kanu znati kako triba upotribiti metode. Odluču se zbog toga za sveučilište jer ne tribaju platiti študijum. Čudakrat se jadaju ako se moraju učiti stvari ke su možda nerelevantne za radni život. Takovi kolegi, ki se ne zanimaju za detalje na znanstvenom ekskursusu, škodu nivou u predavaonici. Zato sam ja za študijske naknade i prijemne ispite. Dandanas se opet (ili još uvijek?) diskutira o (ponovom) upeljanju naknade i prijemnoga ispita. Argumenti su u glavnom svim poznati. Kanim je nabrojiti i moje mišljenje dodati.

Argumenti protiv študijske pristoje:

„Studenti ki nimaju bogate roditelje ne moru platiti naknade“ – To sam jur čudakrat čuo, ali na primjer je moj brat študirao kada su još valjale naknade za študij, a nije platio niti jedan cent (samo za ÖH!).

„Mi imamo pre malo apsolventov zato je ne smimo strašiti“ - Časopis „Profil“ je predstavio analizu u koj je dokazao da je bio broj študentov pred upeljanjem pristoje viši od broja apsolventov, a po upeljanju su broj bili skoro isti. „Profil“ sigurno nije u sumnji da bi cijelom silom štitio plane narodne stranke.

„Naknade za študij nimaju veliki uticaj na budžet.“ - Ali morebit študenti onda bolje razmišljaju je li konkretni študijum odgovara pojedinomu. Osim toga: Iako pristoja nima direktan uticaj na budžet onda ima indirektan ar se drugačije plaća i za študente ki ne študiraju (vidi zgora).

„Ne, ne, ne, ne, ne!“ - A ţašto? I šegrti si moraju sami platiti ispit za obrtničkoga pomoćnika i majstorski

ispit.

Argumenti protiv prijemnoga ispita:

„Mi imamo pre malo apsolventov, a onda je ne smimo strašiti“ - Ali morebit onda študenti bolje razmišljaju o tom je li konkretni študijum odgovara pojedinomu (Huh! Déjà vu!).

„Oni ne funkcionišu! Kod nas na visokoj stručnoj školi ipak sidu ljudi bez interesa u razredu.“ - Da, sam jur čuo. Ali ako sistem ne funkcionišu, ţašto se ne išče put kako bi se mogao poboljšati? Za mene kot tehničara je to nerazumljivo. Ke svakidajne stvari danas ne bi imali ako bi izumitelji rekli: to ne ide, to ćemo ostaviti.

Moram dati kritičarom pravo da poznavanje sistema študijskih pristojab, ki je valjao izmed 2000. i 2006. ljeta, nije bio najbolji. Postoji i alternativan sistem. Mlada liberalna stranka (JuLis) je izdjelala sistem študijskih naknadov ke se plaćaju po študiju. Naknade bi se plaćale onda od plaće (deset posto po uporezivanju

i minus jedan i pol egzistencijalnoga minimuma). Ako trideset ljet po apsolviraju študijuma nisu svi stroški otplaćeni, onda država plaća ostatak. Onimi pinezi bi se mogla (dijelom) financirati sveučilišća i već. Mogao bi se etablirati sistem štipendijov ki i zašluži ime.

Ako se etablira ov (ili slični) sistem onda študenti imaju pravo na dobre študijske uvijete ar naša sveučilišća dobro poznaju svoje fizičke kapacitete i stroške pojedinih študijskih smjerov. I tako oni dobro znaju koliko študentom moru omogućiti dobre študijske uvijete.

Nadalje mislim da bi se sveučilišća i visoke stručne škole mogle fuzionirati. Mislim da bi sveučilišća mogla peljati stručne škole i tako ušparati dvostruka istraživanja (istraživanje je skupo!). Tako bi one škole mogle dobiti najnovija saznanja od sveučilišćev i moglo bi se podučavati po istim podlogam u skupni tečaji.

Na kraju kanim opomenuti da ja študijske naknade ne vidim kot zamjenu za državne sredstve, nego vidim opomenute mjere kot dodatne za osiguranje visokoga nivoa na sveučilišći.

Florian Wagner

Coffeeshock Company

Mani Banani:

Instrument: jačenje
Voli: eksces, vrganje iskati
Ne voli: slatko jilo kot glavno jilo, bezalkoholno pivo
Želje za budućnost: Željim si da se gradišćanski Hrvati zbudu i da naša budućnost ne ovisi na dalje samo od folklora i crikve.

Marco Blascetta:

Instrument: jačenje, gitara
Voli: pastu, vikati
Ne voli: HC Strache, ATV, Silvio Berlusconi, bečanske činovnike, ljudi ki se drugim s 120 km/h zavezju u auto, Karl-Heinz Grasser
Želje za budućnost: Da Coffeeshock Company vrijeda snimi album.

Rafael Stern:

Instrument: gitara
Voli: pivo, opijate, žene i gitare
Ne voli: crikvu
Želje: Da cijeli finansijski sistem vrijeda totalno kolabira i da će rezultat katastrofalne ekomske krize biti promjena mišljenja po cijelom svitu jer tako kako sada biži već ne more dalje poći.

Nikola Zeichmann:

Instrument: bas
Voli: kuhati
Ne voli: Nikola sve voli.
Želje za budućnost: Da jednoga dana čega ne volim.

Andreas Karall:

Instrument: buganj
Voli: špagete, ali samo ako se kunci i sugo ekstra serviraju.
Ne voli: glasno kihanje
Želje za buducnost: Nastati velik i jak.

Filip Tyran:

Instrument: keyboard, jačenje
voli: jisti
Ne voli: neiskrenost
Želje za budućnost: Biti jednoga dana konačno na istom mjestu s mom boljom polovicom i da se morem baviti i živiti od onoga ča mi je pasija, ča me ispunji i mi da snagu i smisla, a to je muzika.

Grupa Coffeeshock Company se je osnovala početkom 2010. ljeta. Muzičari se ali jur duglje poznaju od različnih projektov. Zapravo imaju svi člani korjene u istoj sceni, tako da svi imaju dovoljno iskustva u rock-muziki. Cilj grupe je ali jur od početka bio da se načinji ča novoga ča more biti za sve generacije interesantno. Tako su kreirali njihov jedinstveni stil ki počinje kod reggae-a, ide prik rock-a i završi kod rap-a. Važan aspekt je da su njihovi teksti multilingualni. „*Pisati tekste samo na gradišćansko-hrvatskom ne bi imalo smisla. Mi se ne kanimo zatvoriti kod nas u Gradišću, nego kanimo i*

drugim, ki nas još ne poznaju, pokazati da još postojimo. To bi nam svim morallo biti jasno ako se ne kanimo sami zalipiti. Ako se mi sami ne otvorimo prema drugim, onda se drugi i prema nam nikad nećedu otvoriti“, veli Mani B., jačkar grupe.

Po bezbrojni koncerti u Austriji i u inozemstvu se Coffeeshockeri sada koncentriraju na novi program i na demo-snimku ka će se snimiti ljetos u zimi. I album se jur planira i kot izgleda će se predstaviti dojduće ljeto u jeseni.

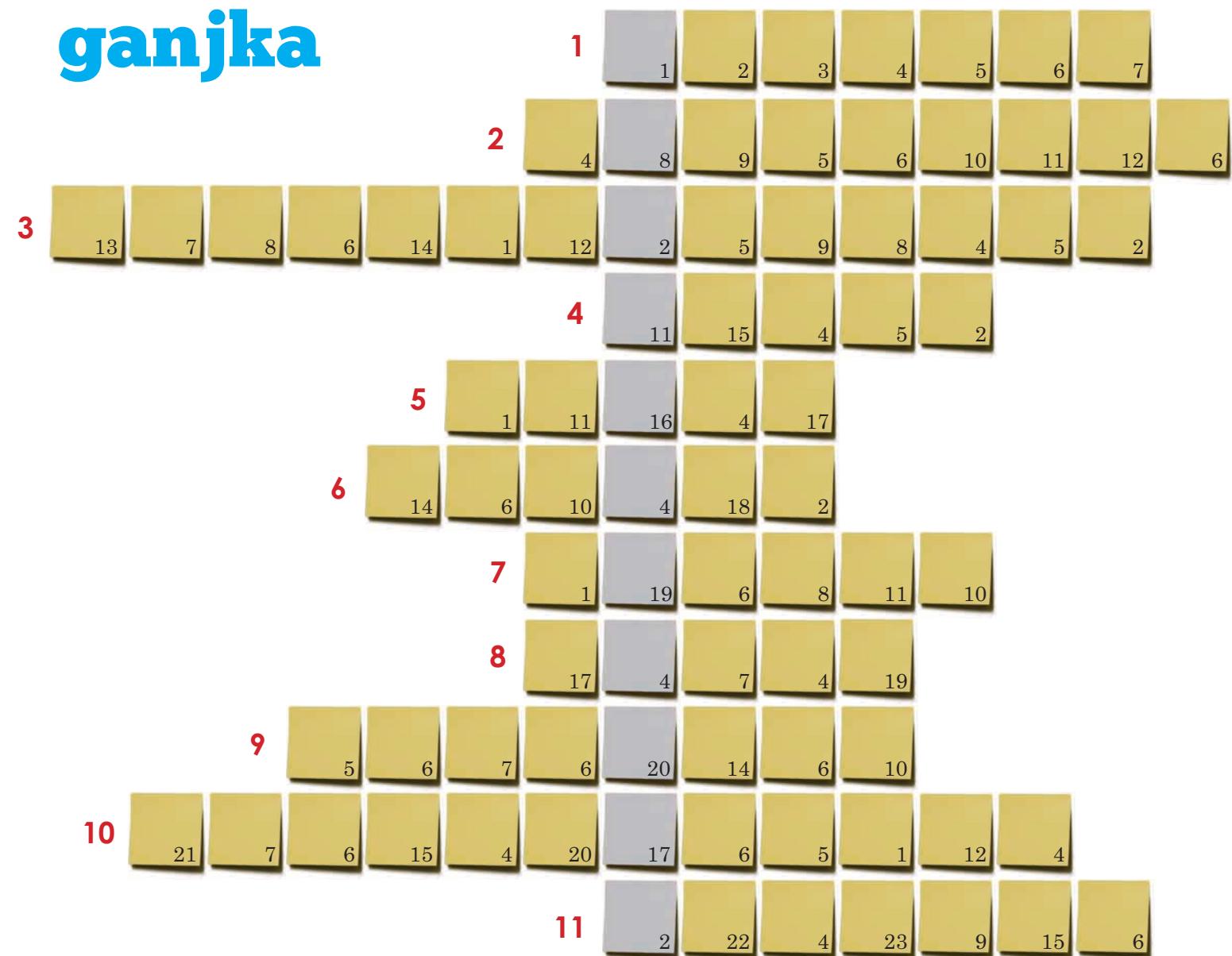
Aktualno Coffeeshock Company more ustanoviti dobre uspjehe na kontu. Oni su dobitnici švicarskoga naticanja za manjine “Sunst Festival 2011” i dobitnici nagrade publike talijanskoga naticanja “Liet Internatioanl 2011”, najvećega internacionalnoga songcontest-a za manjine. Imaju veliki fanbase ča se vidi po tom da je Coffeeshockere pratilo 60 ljudi u Italiju kade su igrali pred već od 1000 ljudi u “Teatro Nuovo Giovanni da Udine”.

Dođuće ljeto se more čuti grupe Coffeeshock Company opet na različni festivali širom Austrije. Dobra zabava je garantirana!

facebook.com/CoffeeshockCompany
myspace.com/CoffeeshockCompany
booking.coffeeshock@gmail.com

ganjka

1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	

- Ovo jur ima tradiciju u kalendaru MENa.
- Peljala je režiju pri filmu „Neke druge priče“.
- Sloga je moć!
- Talijanski grad je od zadnjega tajedna poznat po cijelom Gradišču.
- Suradnik Znanstvenoga instituta gradiščanskih Hrvatov.
- Jur naše majke su je nosile, sada su zopet „in“.

- Ovu pticu morete najti i u gradiščanskohrvatskoj literiki.
- Slavski apoštoli.
- Bez njega nijedno društvo – muzičko i politično – ne more nastaviti djelovanje.
- Kako sad? Velikom ili malom početnom slovom?
- Rubrika, odlomak

PRIJATELJU MOJ,
DO TEBE NEMA PUTA.
IPAK, DOĆI ĆU!

DU, MEIN LIEBER FREUND,
ES FÜHRT GAR KEIN WEG ZU DIR.
TROTZDEM: ICH KOMME!

© NADA ZIDAR-BOGADI

CENTAR BIBLIOTEKA Franjo Rotter

Schwindgasse 14, 1040 Wien · Tel.: 01/504 63 54
ured@hrvatskicentar.at · www.centar.at/biblioteka

PON/MO	16:00-18:00
UTO/DI	16:00-18:00
ČET/DO	18:00-20:00
PET/FR	15:00-17:00

Mogućnost dopunskih termina uz
prethodnu telefonsku najavu
Zusätzl. Besuchzeiten nach tel. Vereinbarung

Am Strand liegen und kroatisch lernen?
14. - 28. Juli 2012
kroatisch - burgenländischkroatisch
www.abeceda.at

Gramatika sada i online!
Jezične tečaje za početnike i naprednike nudjamo opet od marcijsa!
Gradišćansko hrvatski • Hrvatski
Beč - Veliki Borištof
Informacije: www.abeceda.at

P.b.b.
Nr.: GZ02Z032501M

Erscheinungsort: Wien
Verlagspostamt: 1040 Beč / Wien

